

40
vilenica
mednarodni literarni festival
INTERNATIONAL LITERARY FESTIVAL

Zbirka vileniških nagrajencev SEP

ANTOLOGIJA VILENIŠKIH NAGRAJENCEV SEP

Prevedli: Primož Lubej, Janja Vollmaier Lubej, Ana Pepelnik,
Aleš Mustar, Sašo Puljarevič in Matej Krajnc

Izvršna urednika: Miha Maurič in Matej Krajnc

Prelom, naslovnica in oblikovanje: Igor Ribič

Založilo Društvo slovenskih pisateljev, Tomšičeva 12, Ljubljana,
zanj Marij Čuk, predsednik

Tisk: Dravski tisk

Naklada 200 izvodov

Ljubljana 2025

Knjižno delo je izšlo v okviru projekta izdaje knjig,
ki jih sofinancira Javna agencija za knjigo Republike Slovenije.

CIP - Kataložni zapis o publikaciji

Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

821-82

ANTOLOGIJA vileniških nagrajencev SEP / [prevedli Primož Lubej ... [et al.] ;
izvršna urednika Miha Maurič in Matej Krajnc]. - Ljubljana :

Društvo slovenskih pisateljev, 2025. - (Zbirka vileniških nagrajencev SEP)

ISBN 978-961-7217-23-0

COBISS.SI-ID 245952771

ANTOLOGIJA VILENIŠKIH NAGRAJENCEV SEP

40.
vilenica
mednarodni literarni festival
INTERNATIONAL LITERARY FESTIVAL

Društvo slovenskih pisateljev
Slovene Writers' Association

Ljubljana, 2025

Kazalo

Nekaj besed k antologiji vileniških nagrajencev SEP 7

Andrij Ljubka 9

Maria Paula Erizanu 25

Ivan Šopov 39

Jasen Vasilev 47

Stefan Bošković 49

Luiza Bouharaoua 69

Tijana Rakočević 77

Monika Herceg 85

Ana Svetel 93

Nekaj besed k antologiji vileniških nagrajencev SEP

Lahko bi zapisali tudi, da imajo knjige svojo usodo, a to je bilo že večkrat izrečeno; pričujoča je med vami po zaslugi Srednjeevropske pobude, projekta, s katerim Društvo slovenskih pisateljev deluje že dolga leta; najprej je šlo za rezidenčno nagrado, po letu 2016 se ji je pridružila (in na koncu ostala) tudi knjiga. Knjig nimamo nikoli dovolj in skozi leta se jih vedno nabere lep kupček; tudi tokrat je tako.

Že nekajkrat se je zgodilo, da je SEP-ovo nagrajeno mlado pero v dogovoru z Društvom slovenskih pisateljev doživelo knjižno objavo v Sloveniji zunaj pričujoče zbirke. Tako je pač nanese in tudi lanska nagrajenka Monika Herceg bo dobila svojo knjigo drugje, kar pa ne pomeni, da njena dela ne bodo oplazila tudi knjižnih publikacij na Tomšičevi 12; z Miho Mauričem, organizacijskim vodjo festivala Vilenica, sva se pogovarjala, kaj letos narediti drugačnega, bolj svežega in v luči štiridesetletnice sva potuhtala, da bi bilo morda dobro narediti nekakšen pregled po knjižnih izdajah SEP, da se ob jubileju znova, zbrano in strnjeno, še enkrat zaslišijo vsi tovrstni glasovi.

In jih imamo; tudi Ano Svetel, ki jo je čast lavreatkinje SEP doletela letos. Vsak od SEP-ovcev in SEP-inj od začetka knjižnih izdaj se predstavlja s kratkim pokukom v svoje izbrano delo. Hvala vsem soudeležnim, da je zbirka lahko nastala in da smo se lahko znova srečali tudi na ta način. Jasen Vasilev iz objektivnih razlogov ni uspel omogočiti prispevka, pa je zato predstavljen zgolj biografsko. Tako so tu po vrsti Ljubka, Erizanu, Šopov, Vasilev, Bošković, Bouharaoua, Rakočević, Herceg in Svetel; vsi knjižni junaki in heroine, ti iz pričujočih zbirk, drugi od drugod. Splača se jih vzeti v roke in se vedno znova srečevati z njimi, tuhtati o pestrosti in raznolikosti njihovih pisav ter kratkomalo razmišljati o literaturi kot sredstvu, ki poleg številnih drugih dobrih lastnosti podira meje, kar je dandanes še tolikanj bolj pomembno.

Dobrodošli na sepovskem popotovanju! Ostanite!

mag. Matej Krajnc,
podpredsednik Društva slovenskih pisateljev

ANDRIJ LJUBKA

Andrij Ljubka, pesnik, pisatelj in esejist, se je rodil leta 1987. Diplomiral je na vojaški šoli v Mukačevem, iz ukrajinske filologije na Univerzi v Užgorodu ter iz balkanskih študij na Univerzi v Varšavi. Je avtor treh pesniških zbirk, zbirke kratkih zgodb ter knjige esejev. Leta 2007 je prejel nagrado Debut, leta 2011 pa nagrado Kyev Laurels. Je tudi prevajalec iz poljščine, hrvaščine, srbščine in angleščine ter kurator dveh mednarodnih pesniških festivalov. Živi v Užgorodu.

KARBID *(odlomek)*

Ko se je Tis prebudil, je dolgo ugotavljal, kje je. Vso noč je prebil pod zemljo, kjer je kopal, ril, se z zobmi zagrizel vanjo, zdaj pa je pred sabo videl žarnico, ki je na žici visela s stropa. Zdaj se je svetlo zableščala, potem zopet temnela, na plano je prihajalo nihanje napetosti. Tis je pomislil, da bo soj svetilke tako iz teme izluščil tudi dno njegove jame, ko bo naposled zbral prijatelje in začel kopati.

V sobi je vel komajda občuten, toda nesporen vonj po fekalijah. Smrad. Včeraj mu jih le ni uspelo popolnoma izprati s sebe. Razume se, da tega smradu sam ni vonjal - ljudje nasploh redko zavohajo svoj priduh ali opazijo lastne pomanjkljivosti. Zato pa se je Marička, ki je vstopila v sobo, skremžila, kakor bi sama stopila v kup toplega kravjega dreka.

- Jezus, ko bi vsaj okna odprl, če se že umiti ne moreš kot človek! Ali pa drugič spi na dvorišču zraven psa! Čeprav se boš še psu gabil, alkič prekleti! Pijandura! Kako boš šel v šolo k otrokom, kako te bodo poslušali, če se te še pes izogiba? Poglej svoj kabinet, posranec nesrečni: lustra ni, žarnica visi s stropa, kot da je to lopa, knjige so nametane po vseh omarah, kot bi vanje treščila bomba, na mizi je zemljevid s kostmi od predvčerajšnjega boršča, nad vsem tem pa kraljuje tvoj vonj, vonj po dreku! Le zakaj sem se poročila s tabo, zakaj nisem poslušala mame, ki mi je govorila, da se je bolje poročiti z mrtvakom kot z zgodovinarjem, odloči se raje za invalida, ki vsaj pokojnino normalno prejema, kakor za šolskega učitelja! je vreščala gospodinja.

- Tudi mene je pokojni oče svaril: ne jemlji svinje iz vasi Sasova in žene iz Kraljeva! Ampak jaz nisem poslušal, poročil sem se s tabo in na poroki sem imel poln kufer zdravic o tem, da je Kraljevo vas kraljev in da si ti kraljica. Krava si! Ki mi zastruplja življenje in vedno samo opleta z repom ter me moti pri zbranosti. Daj, marš stran, a ne vidiš, da razmišljam!

Marička je najprej želela mastno pljuniti na tla, a se je pravočasno spomnila, da bo morala konec koncev sama počistiti nesnago, zato je svojega moža premerila z najbolj prezirljivim pogledom, kar ga je zmogla, in odšla. Tis je do takrat vzbujal že resnično klavrn videz. Zleknil se je v star oguljen naslanjač, ki mu je poleg tega manjkala ena od nog, tako da se je guncal sem in tja kot Titanik, toneč na dno. Oblečen je bil samo v kari-raste spodnjice in skoraj do kolen povlečene črne nogavice. Ena od njih, leva, je imela na palcu precejšnjo luknjo, izdolbeno z dolgim umazanim nohtom. Tisovi lasje, mastni in črni s sledmi sivenja, so skuštrani moleli na vse strani; dlake na njegovih suhih, skorajda rahitičnih nogah, prepredenih s temno pajčevino žil, so bile dolge in nasršene - ježile so se kot koli na vrtu. Podobo so zakroževali dolgi brki, katerih en konec je kot antena štrlel kvišku, medtem ko se je drugi, med spanjem poslinjen, prilepil na lice.

Z eno besedo, Tisov videz je bil tisto jutro v velikem neskladju z grandioznostjo njegove zamisli. Toda ko se je spomnil svoje nočne epohalne ideje, se je njegovo razpoloženje v hipu izboljšalo, moški se je celo sam sebi nasmehnil in razgalil zlati zob na mestu zgornjega desnega sekalca. Poskušal si je privihati brk, a se je ta izkazal za tako mokrega in sluzastega, da si je Tis zgolj z gnusom obrisal dlan ob naslanjač. Zdelo se je, da se je v njegovi notranjosti zagnal nekakšen neviden mehanizem, motorček, ki je sprožil našega junaka in pospešil njegove gibe. V medicini se to imenuje efekt jutranje evforije po prekomernem pijančevanju, ko se oseba zbudi še vedno pijana in zato neadekvatno dejavna, vesela, entuziastična. Tis tega ni vedel, zato si je kemijo v telesu pojasnil z genialnostjo in silo svoje zamisli.

Nadaljnjega oklevanja si ni več mogel dovoliti: odslej je bila odločilna vsaka minuta. Kot blisk mora odhiteti k najboljšemu prijatelju, ki mu bo pomagal uresničiti zamisel. Tis je smuknil v dve številki prevelike hlače in jih s pasom zadrnil okoli svojega suhega pasu. Zgoraj nabrane so s hlačnicami, ki so se navzdol

vse bolj širile, spominjale na krilo. Pas je moral znova odpeti, saj si je pozabil obleči srajco. Nadel si jo je, jo zatlačil za hlače, se obul v ošiljene čevlje, črne kot koža močerada in prekrile z blatom, se še enkrat pogledal v ogledalu na verandi, vzel suknjič in na glavo nataknil črn klobuk. Iz žepa suknjiča je izvlekel staro kvarčno uro, si jo zapel na desnico - to je štel za zelo izvirno, primerno ljudem, ki jim je usoda namenila zgodovinsko misijo. Pred zrcalom je stala steklenička ženinega poceni parfuma. Intuicija je Tisu prišepnila, da mu ne bo škodovalo, če se z njim malce orosi. Navsezadnje so vsi prebivalci Medvedova kdo ve zakaj menili, da na debelo prekriti s parfumi dišijo lepše, zato je vsako umivanje odveč.

Medtem se motorček v notranjosti še ni umiril, noge je oskrboval z noro energijo, tako da je Tis malodane stekel čez dvorišče in švignil v lopo, od koder se je hip zatem odpeljal na starem kolesu. Ko je zavihтел nogo čez drog, je slišal resk pri hlačah, ki so se zadaj razlezle, vendar časa za zamenjavo oprave ni imel več. Pa tudi kdo bi sploh opazil luknjo na kolesarjevi zadnjici. Tako je vsaj razmišljal navsezadnje visoko izobraženi Tis. Ne vem kako daleč se mu ob prvem poskusu ni uspelo pripeljati: v hlačnico se je še na dvorišču zagrizel zobnik, nogo je zvilo in nerodni kolesar je izgubil oblast ter s truščem kot Don Kihot zgrmel s svojega železnega konja. Po nekajminutnem motoviljenju in osvobajanju oblačil izpod verige je Tis iz prsnega žepa izvlekel dve ščipalki, si spodaj spel hlačnici, se dvignil na noge, pljunil, skočil na kolo in oddrvel po ulicah kot tretješolec: hitro in cikcak z oblaki dima za sabo ter razganjajoč trope psov, ki so dremali na prisojeh.

Ikar je bil v Medvedovu znana in vplivna oseba. S Tisom sta se poznala in celo prijateljevala (sprva bolj Ikar s Tisom, zdaj pa obratno) še izza šolske klopi, za katero ju je razredničarka posadila skupaj. V šoli sta se imela lepo: iste sorte tiča sta rada ukanila kakšno vragolijo, skupaj špricala pouk, spuščala zračnice na kolesih sošolcev ali se poscala v lončnice sosednjega razreda.

Življenje ju nemara ni zaman privedlo skupaj, kajti Ikar in Tis sta drug drugega dopolnjevala: v šoli je Ikar - ali, kot so ga klicali, Stepan, ker pa je izhajal iz madžarske družine tudi Ištvan - prepisoval od Tisa, ki mu je šlo učenje lažje od rok. Po končani šoli sta se njuni poti ločili: Ištvan je šel v krajevno poklicno šolo za avtomehanika, Tis se je vpisal na Fakulteto za zgodovino Univerze v Užgorodu. Po končanem študiju se je Tis vrnil v Medvedov kot učitelj in tako Ikarju podaril možnost, da se oddolži za nekoč prepisane domače naloge in kontrolke. Ikar je postal poslovnež (kakor so ga ponosno imenovali njegovi sosedje in sorodstvo) oziroma tihotapec (kakor sta ga imenovala lokalni časopis in policija), tako da je imel v težkih in revnih devetdesetih dosti denarja, ki ga je občasno posojal tudi Tisu - pri tem je jasna reč vedel, da jih učitelj nikoli ne bo mogel niti vrniti niti na kaj takega ne bo pomislil.

Ikarjev biznis se je pričel s tistim dnem, ko je dopolnil osemnajst let in je v veljavo stopil njegov potni list. Takrat se je še učil na poklicni šoli, a je hkrati priložnostno delal v lokalnem avtoservisu. Zvečer se je po službi zadržal, in ko je mojster mehanik odšel domov, sedel v kripo, ki bi ji morali naslednji dan razširiti rezervoar s pomočjo varilnega aparata in kompresorja. S segrevanjem kovine so šestdesetlitrski rezervoar predpotopnega audija mojstri preuredili v skoraj stolitrsko posodo. To se je lastniku zelo izplačalo, saj je lahko čez mejo na Madžarsko prepeljal za polovico več dizelskega goriva, ki je bilo v sosednji državi trikrat dražje. Pretkani mešetar je nafto pretakal, kot so pravili v Medvedovu, na Madjarah, jo prodajal tamkajšnjim voznikom, sam pa se s preostankom vračal v Zakarpatje. Seveda se je bilo treba za tak izlet dogovoriti tudi s cariniki, ki so pokasirali grivno od vsakega litra, ampak trik je tičal v tem, da so rezervoar audija obravnavali kot standardni, šestdesetlitrski, tako da so tihotapcu vzeli oseminpetdeset griven (po liter se je porabil za pot tja in nazaj). Prav od lastnika tistega audija se je Ikar tudi naučil rekla, ki

je v prihodnosti postal njegov življenjski kredito: če ne nategnem - se stegnem.

In tako se je na dan svojega osemnajstletja Ikar zadržal v delavnici, sedel za volan, v avto zabrisal pet steklenic vodke in dve šteki cigaret, natočil gorivo in se odpeljal na Madžarsko. Tam je prelił dizelsko gorivo, dvakrat dražje prodal vodko in cigarete, se za povratek oskrbel z mandarinami, ki jih je takrat v Ukrajini drastično primanjkovalo, čokoladami in žvečilkami s tujimi sličicami, za katere so bili otroci sposobni tečnariti svojim staršem cele dneve. Dobiček od nafte si je Ikar razdelil s cariniki, mandarine in sladkarije pa je lokalnim prekupčevalcem prodal takoj po prestopu meje. Z avtom je odbrzel nazaj v servisno delavnico in ob štirih zjutraj že ležal v svoji postelji. Tisto noč je zaslužil petinštirideset dolarjev - nekajkratno mesečno plačo ukrajinskega učitelja.

Posel ga je zamikal, zato je Ikar še naprej za drobiž delal v avtoservisu in ponoči s tujimi avtomobili tihotapil blago. Treba je povedati, da je imel pred očmi jasen cilj, tako da ni porabil niti ene zaslužene kopejke, varčeval je za svoj lastni avtomobil, ki ga je nameraval kupiti naslednje leto in ki bi naredil konec njegovi psevdoslužbi v delavnici. Ta osredotočenost na cilj je bila glavna značilnost njegovega značaja; kadar je Ikarja prešinila kakšna zamisel, ni odnehal, dokler je ni uresničil. Tako si je zelo hitro, šele dvajsetleten, prislužil sloves v Medvedovu in na najbližjih mejnih prehodih. Pri petindvajsetih se je že lahko pohvalil z dobršnim premoženjem, precejšnjim avtoparkom (vsak avto je imel rezervoar kot podmornica), ženo in mandatom svetnika v medvedovskem mestnem svetu.

V petnajstih letih, ki so pretekla od takrat, je trik s prevajanjem goriva izgubil poslovni smisel. Madžarska je vstopila v Evropsko unijo in cene bencina ter dizelskega goriva so se po celi Evropi bolj ali manj izenačile. Majhna razlika se je sicer še vedno obdržala, a je lahko nahranila morda enega človeka, enega obrobnege tihotapca. Cariniki so zdaj zapisovali stanje

na merilniku goriva, beležili kilometre, tako da je osebo, ki se je čez pol ure in po treh prevoženih kilometrih s praznim rezervoarjem vračala čez isti mejni prehod, čakala visoka globa. Zato so vozniki prepeljali gorivo čez mejo, ga prodali in nato na kakšnem parkirišču čakali po pet ali šest ur. Kilometrino so previjali s posebno napravo, podobno mesoreznici: pritrdili so jo na merilnik hitrosti, vrteli ročico in v nekaj minutah privrteli potrebne kilometre. Po vsem tem so se vrnili na mejo, carinik je videl, da so bili tam pred sedmimi urami, a so v tem času uspeli prevoziti skoraj sedemsto kilometrov, zato je bilo razumljivo, da je rezervoar prazen. Tako so se vozniki izogibali kaznim, vendar so tudi zaslužili bolj malo - približno dvajset dolarjev na pot, ki je trajala do deset ur.

Kajpada takšno drobno trgovanje Ikarja, ki je že uspel postati magnat in kralj meje, ni zanimalo. Poleg tega je imel vendarle izobrazbo, pa čeprav le srednjo poklicno, ki mu je omogočala, da je konstruiral prevozna sredstva na način, najprimernejši za tihotapljenje.

Njegov avtopark se je iz leta v leto povečeval in postajal vse bizarnjši. Po prvem kupljenem avtomobilu, starem oplu, se Ikar ni več ustavil, temveč je kupoval in popravljaval avtomobile, ki so sicer že zdavnaj sodili na odpad, vendar mu jih je uspelo predelati v zmaje tihotapstva. Tako se je pri njem pojavila stara niva, katere rezervoar je držal skoraj dvesto litrov in je spominjal na veliko blazino pod karoserijo. Nekoliko kasneje je Ikar kupil ikarusa in se pretvarjal, da opravlja mednarodni potniški promet, čeprav so se v resnici z njim pod krinko turistov vozili zgolj njegovi sorodniki, zato pa se je pod avtobusom skrival rezervoar, ki mu na zahodni ukrajinski meji ni bilo para - njegova prostornina je znašala skoraj petsto litrov. Toda v Medvedovu ga v Ikarja niso prekrstili zaradi ikarusa.

V bistvu bi se mu bolj podal kakšen drug vzdevek: na primer Ihtiander ali vsaj Amfibija. Nekaj časa so ga domačini klicali

Kursk, kajti zgoraj opisani dogodki so se godili ravno na začetku tretjega tisočletja, ko se je potopila istoimenska ruska podmornica. In vse zavoljo tega, ker približno na prelomu tisočletja gorivo v Ukrajini ni bilo več veliko cenejše kot na Madžarskem, Slovaškem ali v Romuniji, zato se njegovo prevažanje čez mejo ni več izplačalo v tolikšni meri.

Bencin in nafta sta se zatorej umaknila cigaretam, katerih trošarine so bile v Evropski uniji skoraj desetkrat višje od ukrajinskih. Tako se je tudi Ikar, ki je opazil spremembo toka zgodovine, počasi prekvalificiral v tihotapca cigaret. Toda na carini je veljala stroga omejitev: posameznik čez mejo ni smel prepeljati več kot šteko cigaret, v nadaljnjih nekaj letih pa so dovoljeno količino nasploh skrčili na dve škatlici na dušo. Obdobje preusmeritve svojega poslovanja je Ikar preživel tako, da se je še naprej vozil z ikarusom in kakšno kopejko zaslužil pri gorivu, samo da je bil tokrat na krovu celoten komplet potnikov, petinšestdeset oseb, od katerih je vsak prevažal dovoljen alkoholno-cigaretni set. Na ta način je bilo sicer mogoče še nekaj časa dobro služiti, vendar je počasi vsem potegnilo, da bo šlo tudi to tihotapstvo kmalu rakom žvižgat.

V Ikarjevo čast je treba povedati, da se v novem času in okoliščinah nikakor ni zmedel. Nasprotno: spomnil se je abecede svoje izobrazbe in se lotil vsakršnih skic. Njegova ideja je temeljila na dejstvu, da bo, prvič, z vsakim letom čez carine na mejah uspel prepeljati manj in manj blaga in da bo posledično njegov posel v kratkem šel v maloro. Drugič, ni si bilo obetati, da se bo Ukrajina v dogledni prihodnosti priključila skupni družini evropskih narodov, kar je pomenilo, da se bo razlika v cenah z Evropsko unijo zaradi trošarin in davkov obdržala še vrsto let in da lahko na tem še dolgo in dobro služi. Ampak le kako naj se izogne carini in spravi blago čez mejo? Najenostavnejša pot je vodila čez gozd, kjer je bila meja prej navidezna: po njej je tekla dvometrska žičnata ograja, ki bi jo zlahka naluknjali in jo

mirno prehajal. Skozi takšno luknjo bi bil Ikar zmožen kakor skozi šivankino uho iz Ukrajine odpeljati vse Karpate in celotno zakarpatsko regijo, vendar žal ni bil edini tako pameten: v regiji, v Užgorodu in Mukačevu, so že šmuglale znatno pomembnejše figure, ki so prve napotile svoje karavane skozi gozdove. Ti novodobni grosisti so postali lokalni politiki in cariniki, sčasoma pa so se jim, ko so zavohali dobičkonosnost in morebitni biznis, pridružili tudi kijevski mafiozi. V ta namen so v parlamentu oblikovali izredno komisijo za boj proti tihotapljenju, se pripeljali v Zakarpatje, grozili lokalnim politikom in carinikom, da jih bodo kaznovali z vso zakonsko strogostjo, nakar so slednji v okviru boja proti tihotapljenju pristali na dajanje določenih odstotkov tem na višjih položajih - in posel je cvetel dalje. Skratka, v zakarpatskih gozdovih so se smukale take zverine, da si jim Ikar niti slučajno ni drznil hoditi v zelje.

Toda puške ni kar tako vrgel v koruzo. V nabrito glavo mu je šinila izvrstna zamisel: tihotapsko blago je mogoče prevažati po vodi! Kajti Tisa iz Zakarpatja teče v Evropsko unijo, na Madžarsko! Torej je treba blago preprosto hermetično zapakirati in ga spustiti s tokom, nakar ga kompanjoni onkraj meje ulovijo. Ikar je opravil nekaj preizkusov in spoznal, da se pošiljke po štekah za prodajo na drobno ne vem kako ne izplačajo: do dogovorjenega mesta jih je priplulo vsega dvajset odstotkov. Nekaj se jih je zataknilo za veje rečnega rastja, dobro polovico pa je tok nasploh odnesel na vse konce in kraje obrežja. Zato je Ikar potreboval plovilo - in to takšno, ki ga obmejni policisti ne bi opazili, medtem ko bi mu sam lastnik lahko venomer sledil.

Drugače rečeno, potreboval je podmornico. A kako naj izdelajo podmornico? V Medvedovu, kjer razen kavnega avtomata v avli davčnega urada, ni sledu o tehnologiji. In to avtomehanik s poklicnim spričevalom! Preprosto: Ikar je vzel stolitrski plastični sod, v katerih so vaščani kisali zelje, stlačil vanj skoraj štiristo štek cigaret in ga potopil v ribnik v okolici Medvedova. Sod je sicer

ne kot kamen, a vendarle precej hitro potonil na dno. Nato je napravil tri obroče iz stiropora in dva iz lesa in jih nataknil na sod, ki se je zdaj zanesljivo kot plovec obdržal na gladini. Tudi to ga ni zadovoljilo. Zato je snel po en stiroporni in leseni obroč, nakar se je njegova amfibija potopila približno trideset centimetrov pod vodno gladino - ravno dovolj, da je policisti ne bi mogli opaziti, in povsem varno, da ne bi nasedla v kakšni plitvini Tise, za katero so lokalni cigani pravili, da je to reka, ustvarjena za Kristusa: lahko jo prebrodiš, ne da bi si zmočil jajca.

Sedaj je moral sodu le še pritrditi majhen motorček s krmilom, ki ga bo pohitril in usmerjal njegovo gibanje, in dodati radijsko tipalo, ki bo natančno sporočalo lokacijo blaga. Priprave in eksperimenti so Ikarju vzeli dva meseca, nakar je zavrgel svoje džipe in ikaruse ter se vrgel v izgradnjo lastne flote. Že čez pol leta je posedoval petnajst sodov-amfibij, ki so dvakrat na dan pluli na Madžarsko in lastniku prinašali kozmični dolarski dobiček. Takoj za mejo so jih polovili Ikarjevi delavci, jih odpečatili in prodali cigarete, obroče in motorčke položili v notranjost sodov, jih prekrili s folijo in jih zvrha zasipali s tridesetcentimetrsko plastjo kislega zelja. Naložili so jih na tovornjak in jih vrnili v Ukrajino: miniaturni motorček je bil sicer od hudiča, toda nikakor ni zmožgel pognati soda proti toku nazaj do Medvedova. Madžarski in ukrajinski cariniki dolgo niso mogli razumeti, s čim se pravzaprav ukvarja Ikar, saj je bilo uvažati dvakrat dražje kislo zelje iz Madžarske nedonosno. Sam tihotapec je pojasnjeval, da mu je madžarsko zelje okusnejše, saj je bolj slano, in ga zato uvažja.

Ampak tudi to ni moglo trajati večno. Cariniki z obeh strani meje so vedeli, da pri vsem tem nekaj smrdi in da jim denar beži izpred nosa, zato so začeli s strogim preverjanjem. Nekoč je ob enem izmed takšnih pregledov madžarski carinik z dolgim nožem prebodel sloj zelja v sodu in rezilo je zadelo ob nekaj trdega. Skrivnost je bila razkrita. Še dolgo zatem so v časopisih pisali, da je med Madžarsko in Ukrajino plula cela

podvodna flota. Kljub klavrnemu koncu švercanja se je Ikarju uspelo izogniti prestajanju kazni: namesto njega so zaprli voznika tovornjaka, preprosteža Koljo, ki so mu obesili tudi vse breme premetene in tehnološko brezhibne tihotapske sheme. Ikar ni bil baraba, zato je to požrtvovalnost širokogrudno plačal voznikovi ženi: pet tisoč dolarjev za vsako od treh let zapora. Navsezadnje so bili vsi zadovoljni: tako Kolja z družino kot tudi obe carini, ki si noč in dan čuječe prizadevata za zakonitost pri prestopu meje, pa tudi časniki, ki so še nekaj mesecev glodali ponujeno kost in skušali izračunati dobiček tihotapca ob vsakokratnem prečenju. Eden od člankov, ki ga je napisala študentka novinarstva z užgorodske univerze, se je pričel celo z omembo dejstva, da je bilo nekoč na ozemlju Karpatov morje in da imajo zato Zakarpatci pomorstvo v krvi ter da je nekdo pač prisluhnul klicu prednikov.

Zadovoljni so bili vsi razen seveda Ikarja, ki je izgubil vir prihodkov. Nekaj časa je premišljeval celo o tem, da bi se preusmeril v kakšen zakonit posel, kar mu je začetni kapital, hvala bogu, dovoljeval. Premišljeval je, ampak si je hitro premislil. V državi, katere zakonodaja spodbuja le mahinacije, prevarantstvo in dvojno računovodstvo? Ni govora. Kaj naj torej stori?

Ikarja niso klicali Ihtiander, Amfibija ali Kursk zgolj zato, ker se je njegov posel zelo hitro po opisanih dogodkih privzdignil do nebes. Ker je bila meja zaprta - Madžari so namreč na Tisi postavili mrežo, skozi katero se ni mogla izmuzniti niti riba, kar je sprožilo razburjenje ekologov v vsej Evropi, po gozdovih pa so svojo kramo prevažali močnejši lopovi-politiki - mu je preostalo zgolj nebo. Nekoč bodo o tem, kakor o velikih poslovnih Fordu in Gatesu, posneli hollywoodski film, kajti začetek njegove grandiozne zgodbe o uspehu je prav tako vseboval mikavno spletko. Ta pa je bila takšna: Ikar je na svojem dvorišču poležaval v viseči mreži, se otepal muh, srkal pivo in po lokalni radijski postaji poslušal oddajo *Glasbene čestitke*. Kar naenkrat ga je preletelo

majhno papirnato letalce, ki ga je njegov sin zalučal iz tretjega nadstropja hiše. Naš junak je skočil iz viseče mreže, pri čemer je prevrnil pivo, razbil radio in si malodane polomil noge, ter pričel kot nor tekati po dvorišču. »Mami, mami,« je na vse grlo zavpil sin, ki ga je očetovo vrtoglavljenje zelo zabavalo, »hitro sem, atija je čebela pičila v rit!«

Vendar ni bila zaslužna čebela, temveč nekaj večjega in ostrejšega: bila je zamisel. Ravno v tistem trenutku je zaradi sinovega letalca Ikar sprevidel, da tekmeci in zakoni ne morejo dotolči njegovega biznisa, kajti bog je ustvaril človeka svobodnega in slednji ne zna le hoditi in plavati, temveč tudi leteti. Ni mu preostalo drugega, kot da poišče letalo. Ni šlo za boeing niti za An-24, Ikarju bi prav prišlo tudi letalo za škropljenje koruze - koruzar. Ampak tudi takšen primitivni kmetovalni avionček je bil prevelik za zadevo, ki je morala ostati predvsem neopazna, nevidna. Res je koruzar lahko naenkrat prepeljal milijon cigaret, a je zahteval letalsko gorivo in čeprav kratki, vendarle vzletni stezi na obeh straneh meje. V posel s takšno infrastrukturo bi morebiti lahko zagrizel le predsednik, zato se je naš junak odločil obrzdati apetit in se pozanimati o najmanjših letalnih zmajih.

Nedolgo zatem se je izkazalo, da Ikarju ne ustreza noben model na trgu. Po eni strani je bila potrebna posebna registracija, kar bi lahko v tako majhnem mestecu, kot je Medvedov, sprožilo plaz vprašanj. Po drugi strani so imeli vsi letalni zmaji premajhno nosilnost: poleg pilota bi bilo mogoče prepeljati maksimalno dve kartonski škatli cigaret, dobiček od tega pa bi bil piškavih dvesto dolarjev. In če bi ga ujeli in zmaja zasegli? Bankrot, izguba, smrt v dolgovih.

Torej se je Ikar odločil narediti svoj model zračnega plovila. Za začetek si je poleg letalnih pobljže ogledal tudi jadralne zmaje in letala. In ugotovil, da mora biti okvir lahek, iz aluminija, krila dovoljšnega razpona, da plovilo ne bi strmoglavilo takoj po vzletu, motor pa lahek in hkrati močan. Tu so mu prav

prišla preprosta znanja, pridobljena v servisni delavnici. Ikar je kupil nekaj aviomodelarskih revij, pobrskal po spletu in se lotil mojstrovanja svoje letalne naprave. Izmisлил si je celo ime prototipa - M-2004 - pri čemer je M pomenil mejo, 2004 pa naslednje leto, v katerem je izumitelj nameraval zagnati posel.

Ta podvig sploh ni bil preprost in na poti do uresničenja se je Ikar spotikal ob desetine drobnih in velikih težav in ob porazih in banalnem pomanjkanju potrebnega materiala preizkušal svoje navdušenje. A kljub vsemu je bil 1. maja 2004 njegov čezmejni M-2004 pripravljen na prvi polet. Datum ni bil izbran naključno: prav tega dne se je Evropska unija ponovno razširila, njenih polnopravnih članic je postalo nekaj srednjeevropskih držav, med drugim tudi Madžarska, ob meji katere leži Medvedov. Prav tistega prvega maja so se obetale slavnostne proslave z ognjemeti, koncerti in nastopi politikov. Z eno besedo, na meji bi moral vladati takšen direndaj, da bi Ikar brez posebnih težav lahko opravil svoj prvi poskusni polet.

V bistvu sploh ne prvi, kajti prvi poskus podrediti si nebo je izvedel že februarja na pašniku za opuščeno farmo. Tedaj se je M-2004 po štiridesetih metrih pospeševanja uspel dvigniti za približno dva metra nad zemljo. To je bilo premalo, še posebno, če bi v letalce naložili cigarete, zato je konstruktor namesto kovinskih uporabil krila iz vezanih plošč, džipovski motor pa zamenjal z močnejšim in lažjim motorjem iz najnovejšega modela japonskega motocikla. Po tej dodelavi bi se letalna naprava morala dvigniti na višino najmanj osmih metrov. In res je Ikar že aprila s svojo stvaritvijo preletel omenjeno farmo. Še nekaj izboljšav in na sanjski datum je bilo vse pripravljeno za polet.

Za pokušnjo je Ikar izbral mejni odsek nekje petnajst kilometrov od Medvedova, v odljudnem ravninskem območju. Do vzletnega mesta je M-2004 pripeljal s tovornjakom, se pripravil in čakal na mrak. Vse bi moralo teči kot po maslu, a ga je zavedla požrešnost. Tihotapec se je za prvi polet sprva nameraval omejiti

na dve škatli cigaret, vendar se je med dolgim štiriurnim čakanjem njegova samozavest o uspešnosti nakane okrepila in je na krov pritrdil šest kartonov. Navsezadnje je bilo letalo načrtovano za osem, deset paketov, torej ni šlo za preobremenitev. M-2004 bi se moral pognati po kratki ravnini vsega štirideset ali petdeset metrov, poleteti in postopoma doseči višino osmih metrov, kar bi zadostovalo za prelet nad bodečo žico, ki je služila za razmejitveno črto, in drevesi, ki so rasla v vmesnem prostoru, ter se nato prizemljiti na ravni površini na madžarski strani. Poleg tega je bila takšna višina za radarje nevidna.

Vse je bilo preračunano pravilno in modro, ampak konstruktor začetnik ni upošteval sile vetra, ki poletu predstavlja opor. Zato je letalo sicer vzletelo, toda dinamika pridobivanja višine je zatajila, tako da se je Ikar zataknil ob krošnje prvih madžarskih dreves, izgubil oblast nad upravljanjem, motor je obmolknil in M-2004 je vrezal v deblo ter obvisel med nebom in zemljo kot obstreljena raca. Bil je polom. Pri trušču in dimu so se zbrali ob praznični priložnosti okajeni cariniki z obeh strani. Najprej niso mogli verjeti svojim očem: pred njimi je v zraku lebdela nekakšna doma izdelana spaka, obložena s škatlami z napisom Marlboro, na sredi trupa pa je z glavo navzdol visel obilni stric z motociklistično čelado in velikimi ženskimi, s štrasom ozaljšanimi, sončnimi očali.

Na prvem zaslišanju se je Ikar vedel predrzno, vse obdolžitve tihotapljenja je odločno zanikal, zavrnil je sodelovanje pri preiskavi in vsem grozil, da bodo odpuščeni. Izkazalo se je, da se je v nekaj urah čakanja na prvi mrak podjarmljevalec uspel dodobra nacediti, tako da je imel poguma na pretek. Vse je prepričeval, da je letalo skonstruiral za lastno veselje, saj zelo rad leti, in da ni nameraval preleteti nobene meje, a ga je na madžarsko stran preprosto odpihnil močan sunek vetra. Na vprašanje, zakaj neki je letalo oprtal s kar šestimi kartoni cigaret Marlboro, kar je nič več in nič manj kot šestdeset tisoč cigaret, je Ikar hladnokrvno

odvrnil: »Enostavno. Zato ker sem strasten kadilec. Venomer me je strah, da mi bo naenkrat zmanjkalo cigaret, novih pa ne bom imel kje vzeti. Zato sem jih vzel s sabo šestdeset tisoč, tako, za vsak primer.«

Neki vseukrajinski časopis je tej prigodi namenil cel stolpec in jo naslovil enostavno: Ikar iz Medvedova. Zajedljivi vzdevek je bil takoj vsem všeč, tako da so od takrat našega junaka klicali samo še tako. Ko je za storjeno odsedel dosojena tri leta, je prišel na svobodo, toda svojih zamisli ni opustil in se je še naprej na tak ali drugačen način ukvarjal s tihotapljenjem, pa čeprav v znatno skromnejšem obsegu. Kakorkoli že, Tis je imel prav: če bi v njihovem od boga pozabljenem mestecu kdo lahko verjel v njegov grandiozni načrt, bi bil to nihče drug kot Ikar. Poleg tega je za razliko od učitelja zgodovine imel denar za utelešenje zamisli. Ne zgolj denar, marveč tudi zveze: že tri leta po kehi, oktobra 2010, so Medvedovci izbrali Ikarja za mestnega svetnika. Jetniška preteklost ni zmotila volivcev pri glasovanju za kandidata, ki se je v programu zaklinjal, da bo spoštoval zakone in izboljšal življenje že danes - nenazadnje so na začetku istega leta Ukrajinci izvolili predsednika arestanta -, tako da se je Ikar dobro vpeljal v paradigmo izgradnje nove elite.

Zavore na Tisovem kolesu niso delovale, nikakor jih ni imel časa popraviti, zato učitelj, čeravno je pravočasno prenehal goniti pedala kot zmešan, ni uspel dovolj zmanjšati hitrosti, da bi varno in cel zlezel s kolesa: s polno paro je brzel proti Ikarjevim dvoriščnim vratom, ko pa je spoznal, da se ne bo mogel ustaviti, je začel s konico čevlja rijoč po zemlji zavirati, a se je spotaknil, izgubil ravnotežje in se z jajci nasadil na drog kolesa, zajavkal tanko kot muca, nato pa se zvalil na kovinsko ograjo Ikarjevega posestva. Ko je tihotapec zaslišal kraval in krik ter pritekel z dvorišča, je Tis še vedno ležal pod kolesom, javkal in se z obema rokama držal za mošnjo. Prednje kolo kolesa se je zvilo v osmico, zadnje pa se je vrtelo nad učiteljevo glavo kot v cirkusu. Ko je

Tis v znak pozdrava malce privzdignil glavo, mu je vrteče kolo zagrabilo klobuk, ki se je vbočil.

Ikar je imel vso pravico predvidevati, da se je Tis kot ničkoli-kokrat doslej tudi zdaj pripeljal, da bi si izposodil nikdar vrnjen denar, zato je celo preračunal, da bo moral tokrat nesrečnemu prijatelju za nameček dati še za novo kolo, a se je motil. Kajti Tis prvič v vseh letih njunega prijateljevanja ni prišel prosit in ni prišel s praznimi rokami - no, s praznimi rokami že mogoče, zato pa s polno glavo. Že čez dve minuti je z očmi blazneža Ikarju nekaj pojasnjeval, ta pa se je sprva nezaupljivo zazrl v svojega šolskega prijatelja, nato preusmeril pogled na Tisov klobuk, ki je zdaj ležal pri vratih in v katerega se je že uspela ugnezditi kura, nakar se je zabolšchal naravnost v gostove oči. Na Ikarjevem obrazu je sočutje zamenjal porog, ki je naposled prerasel v zanimanje. V nekem trenutku, približno v deseti minuti Tisovega monologa, je prijatelja sunkovito zgrabil pod roko in ga povedel do svojega avtomobila:

- Sedi, malce se bova popeljala, tako naju nihče ne bo slišal, ti pa pripoveduj, pripoveduj, zdi se, da tvoja ideja niti ni tako neumna, kot sem mislil, je zmedeno in zamišljeno dejal Ikar.

Prijatelja sta sedla v avto in se odpeljala iz mesta, pri čemer sta od mimoidočih izzvala obračanje glav za avtom, ki je počasi kakor želva lazil po ulicah, v njem paje sedel voznik, ki ni mogel odtrgati prevzetega pogleda od sopotnika. Pa tudi sam potnik se je vedel kot norec: neumorno je klatil z rokami in vsake toliko nekaj vzklikal, vendar so njegove besede tonile v hrupu motorja kot stokanje utaplajočega.

Prevod: Primož Lubej in Janja Vollmaier Lubej

MARIA PAULA ERIZANU

Maria Paula Erizanu (1992) je moldavska pisateljica, pesnica in novinarka. Po izdaji prvenca je s pomočjo štipendije obiskovala gimnazijo v Veliki Britaniji, na Isle of Man. Dodiplomsko je študirala zgodovino z angleško književnostjo na New College of the Humanities v Londonu. Magistrirala je iz novinarstva na City University of London. Trenutno živi med Kišinjevom, Bukarešto in Londonom in deluje kot pisateljica in novinarka; piše za moldavske, romunske in britanske medije. Doslej je objavljala avtorsko publicistiko, kratke zgodbe in poezijo ter izdala dve knjigi. Že njen prvenec **This Is My First Revolution, Steal It** (2010) – trijezični (romunščina, angleščina, francoščina) ustvarjalni dnevniški zapisi o množičnih protikorupcijskih protestih v Moldaviji – je bil močno odmeven tako doma kot na tujem. Knjiga se je znašla na naslovnici nacionalnega časopisa *Țimpul*. Leta 2011 ji je moldavska narodna knjižnica podelila nagrado za »najbolj priljubljeno knjigo« po mnenju bralcev, moldavsko društvo pisateljev pa nagrado za najboljši prvenec. Sledili so intervjuji in medijski nastopi na številnih domačih televizijskih in radijskih postajah ter v časopisih, brala je tudi v moldavskem narodnem gledališču. Besedilo je bilo prevedeno tudi v češčino (priloga revije) in nemščino (branje). Leta 2011 je prvenec Marie-Paule Erizanu na Leipziškem knjižnem sejmu prejel nagrado Unesca (in Nemške fundacije za knjižno umetnost) za »najlepšo svetovno knjižno produkcijo«. Leta 2015 je v Romuniji izdala drugo knjigo, zbirko poezije **Ai grija de tine** (angl. *Take Care*) o človeški povezanosti in osami, umeščeno v Kišinjev in London. Med letoma 2015 in 2017 je z njo nastopala na festivalih v Moldaviji, Romuniji in Ukrajini. Trenutno pripravlja svoj prvi roman z delovnim naslovom **The Woods Are Burning**.

Pazi nase

- včasih je krompir samo krompir

krompir

ali atomi iste zvezde, ki je eksplodirala,

kot tvoja desna roka,

tvoja leva roka,

kot big mac,

kot iphone, v katerem živim ves dan,

kot gozdovi, beton, kot aspirin,

kot palica

/otrok, ki koplje zemljo s palico, zbran,

kot ôči,

kot kopica

sena na hrbtu njegove osemdesetletne stare mame, zadnje kmetice, ki bo šla v kolhoz, komaj

ji je sledil, naučila me je igrati karte

v letih risanja

kot invalidski voziček

tiste bele gospe s kratkimi lasmi, s čudovitimi gubami, ki je vzklikala in divjala sredi nove

oxfordske ulice, tik ob avtomobilih, z dvema palicama!

kot pleša

kot avreola možakarja z dolgimi belimi lasmi, premalo oblečenega, se mu nasmehneš, on

pomežikne, hodita skupaj, tri minute sta tiho, drug ob drugem, potem gresta vsak svojo pot,

se ozreta, pomahata z roko -

adijo; pazi nase, rečeta oba v tišini

/spomenik otroštva na trafilgar squaru, kjer je toliko vojnih spomenikov zmag in kraljev, to je

spomenik, ki slavi našo vsakodnevno

rast/

možakar iz sydneyja je pustil službo in zdaj rešuje

samomorilce na zgradbi nasproti,

povabi jih

na čaj, enega za drugim,

prijatelji se zlivajo v indie pesmi, v šestdeseta, v svoji spokojnosti in prijaznosti do drugih,

skoraj ljubimci, se zapletajo v svoje samozapuščenosti, v svojo lenobo, odprtost, usta ali

velike oči zakompliciranega neba

v moji desni roki, v tvoji levi roki, isti atomi,

a druge zgodbe,

moja mama je sanjara o tistem čarobnem trenutku, ko bom

dovolj velika, da bom hodila po cesti in se držala za roko,

kot moji starši, ki niso razumeli, zakaj se ljudje

s hišami sploh kregajo,

iščem nekaj, kar bi najela, 30 nas je za ogled istega stanovanja, oni se bodo v eni uri

odločili, kdo ga bo dobil, dražba za študente,

ruska meniška brada

tipa, tipa brezdomca, ki prodaja časopis,

ki vsakemu mimoidočemu reče, doberdan gospa,

z nasmehom miškina, na istem vogalu,

brezdomnega gospoda z velikimi rjavimi oglatimi naočniki,

ki poje gozdovi, zeleni gozdovi, z nizkim glasom in starim

ruskim naglasom, ki pohajkuje po novih četrlih, novih vogalih v kišinjevu,

s svojo novo gospo

(še vedno sta skupaj)

/ko sem bila obsedena s tabo, sem bila obsedena sama s sabo, gledam samo
nasmeh mimoidočih, spomnim se, kako mi šofer avtobusa zaželi
dober dan, kako mi prodajalec v knjigarni pove, da je on samo človek,
ki trenutno
pač
dela
v knjigarni/

fragmenti iz istih zvezd, atomi iz eksplozij, kot tisti, ki ustvarjajo
menocchijevo brado, italijanski mlinar iz šestnajstega stoletja,
ki je mislil, da je bil svet najprej masa, kot sir, da so se iz nje
prikazali angeli,
kot črvi in največji črv je bil

bog,

menocchijeva zavozlana brada
iz iste zvezde
kot nagubano čelo
njegovega inkvizitorja

roke si poljubljamo v znak prijateljstva,
v angleščini lahko ljubiš in sir in ljudi, v romunščini lahko ljubiš samo ljudi (slovnica dopušča,
da ti je sir lahko samo »všeč«)

ona vzame vsak kos sira, kot da bi bil vzhajan kruh v anaforah,
v tibetanščini
so misli
in čustva
ena
beseda.

(naučila si se, kako ljubiti druge, zdaj se nauči, kako ljubiti sebe
svet je velik in težek, ôči,
misli so majhne,
adolescenca s svojimi vprašanji pride in gre,
gre, da se vrne –
spremeni vprašanja, odgovori v množini, nebesa so v fluksu in refluksu,
trenutek je,
veter piha
in valovi vse pokrijejo,

pozabila sem vprašanja in potem mi alex, moj pastor, reče –

– naučila si se, kako ljubiti druge, zdaj se nauči, kako ljubiti sebe,
v redu
sem,
reče tvoja brazgotina,

sapica se spremeni v leden sunek vetra in kaj reče alex, moj pastor?
– to, kar mi pomaga,
je spanec,

najlaže je, če si srečen zjutraj, ko je svetloba najlepša, v diagonali, v žarku.

drobna stara gospa

z belimi, elegantno počesanimi lasmi v šinjon,
z bleščečimi čevlji, s hitrim korakom, začne
pogovor z mladim moškim,
ki ima dreadlockse, prenaša polena, vpraša ga,
kaj je rekel, ko je mislil, da ga nihče ne posluša,
izmenjata si stavek, dva,
ona se mu nasmehne,
nadaljuje svojo pot po pločniku,
on še naprej prenaša polena,
čez nekaj mesecev bo odšel na potovanje
za nekaj mesecev,
da se najde

*

jaz sem lahko samo
del tega sveta)

In še en čudež

v kuhinji tega katarskega gradu s to toplo intimnostjo študentskih dni:

- pozno kosilo: ali so avtentična dejanja moralna in nemoralna dejanja neodločna
- zgodaj zjutraj: primerjanje in razlikovanje najinih prstov na nogah/ preudarek: predstojnica zgodovine in štirje njeni zgodovinarji po 8 urah plesa - to je za ta teden postala služba s polnim delovnim časom

vrt
trampolin
voda in vetrc in zgodnje jutro ptiči čebele ose v spalnici
to je zlata doba in pravijo, da bi to moralo

eno stoletje inkvizicije kaj naredi heretika heretika age in tla izpolnjujejo naše želje po ontološki varnosti, ko se polovica parov ločuje, tla so boljša zaobljuba, dlje časa traja (v povprečju); »ljubezen ljubi ljubiti ljubezen«, »v grobem, ko si star okoli 28, bo naslednja oseba, ki jo spoznaš v taksiju, verjetno tista, s katero se boš poročil«
ali pa ne ali pa
ne
katari so bili hipiji trinajstega stoletja

ko
govorimo
še
malo
dlje
drug
z drugim
se
zaljubimo
vseh
33

v
vseh
33

nas

rada mislim, da sploh nisem taka kot moja mama, oba z očetom imava rada naravo
rada imava afriške ritme, ker posnemajo ritem narave srca ptičev, izumila sem
»meme«, ni bil dennett, lahko prebereš mojo disertacijo
zdi se, da kriviš mojo mamo, ker me je poslala v internat pri 5, ampak šlo je za mojo varnost
pri desetih sem zavpila na učiteljico, da VOJNA V IRAKU NI V REDU da BUSH
NE BI SMEL BITI PONOVRNO IZVOLJEN KAJ JEBEMTI JE NAROBE S TEMI LJUDMI
v redu sem

reče tvoja praska

merlin bere na drevesu.

poslušáš pravljice za lahko noč o dvoživkah, ker je bil tvoj dedek biolog
o ženskah, ki so cvilile kot prašiči v cerkvi, ker so pojedle sladki kruh z nohti mrtvih ljudi,
ker je tvoja babica
/

»prijatelje si predstavljam kot sončna polja, kot male koče ali cerkve ali zapore, to mi
pomaga videti svet, a tebi ne?«

in tri dni zapored, kadarkoli grem lulat, slišim
mjav/
mjav/
mjav
trije mucki v banji so odkrili, da so glasnejši, če so enoglasni, in potem mijavkajo in mijavkajo
in mijavkajo in te pogledajo z najlepšo barvo na svetu v očeh, tisti odtenek sive, ki ne nastopi
pri petdesetih

tisti lepi odtenek gnilega avokada

in smrdijo in ne hodimo v kopalnico, da jih ne bi zbudili.

—jokala sem vedno, kadar me je mama pustila, tudi če naj bi me pazili ljudje, ki sem
jih imela rada, na primer babica. vedno sem jokala pol ure.

in plešemo
»MI
SMO
PROSTITUTKE!«
zunaj na mizi
luna pa je še zmeraj tam; sonce je na tem, da bo
medtem ko voda v bazenu postaja bolj zelena
zabava
bralna zabava, piše jane v obvestilo o najinem potovanju

7 smrti v dveh urah, ki naj jih mladi pomnijo
7 od naših »najljubših med mrtvimi«

inverzija vlog boter oče tega katarskega gradu, ki se vzpenja po teh stopnicah, ki umira,
njegov 14-letni krščenec, ki skrbi za njegovega otroka, njegovega prijatelja, bilo naj bi ravno
obratno, postal si on
ampak zdaj si nas vse zbral tukaj in nam pokažeš puščavo, ki se ti je včasih zdela ogromna
in nas posvariš, da če rečemo jelly naj prinese, ona potem ne bo nikoli nehala in to storimo in ona

nenehno prinaša, celo večnost, če nima nobene palice, gre po kamne čez reko v bazen čez
ograjo čez dolino in se vedno vrne
»psi so mi bolj všeč od mačk;
in ljudi« reče sokrat, potem ko mu vzamejo venec, reče puck, ki nas običajno vse ignorira, ki
se zdaj smehlja in smuka veje vrtnic, ki zdaj sebi v veselje monotono oponaša alkibiada

gleda tigra z belim mlekom okoli gobca, gleda leva; made in china; se stiska z
»rokopis ne zažigaj«; gleda gangsterje z izraelsko zvezdo na čelih; uročene,
gleda zelišča, gleda zmaje, gleda hrbte slonov OGENJ

veseli filozofi z istimi jamicami, ki se ljubčkajo pod najbolj jasno luno, zvezdami v gozdu med
ognjem in kabriolet porschejem dva vira toplote in sreče in hip hopa in »rabim samo spravit
svojo rit v to«

in še en čudež blodi po hribih čudež se čudi praska s cvetlic praska z dreves

to je zlata doba in pravijo, da se mora to nehati, da bi se morali zresniti bolj oddaljeni bolj
skeptični bolj sebični bolj cinični da bomo propadli da bomo padli

ampak zakaj ne v ljubezen in ne v zapor
z vrtom gradom nebom polnim zvezd in temi 37 ljudmi

ta trenutek je trenutek;

(ampak)

ko trpim tako majhna, pomislim na talibanke, ki se jih ne smejo dotakniti neznani moški in tudi ne morejo študirati medicine, na lezbijke v južni afriki, ki jih posiljujejo policisti, zato da bi se spametovale, na otroka na stopnicah manele kluba v sighthisoari, skrčenega, z glavo na kolenih, ob dveh zjutraj, na mrazu, na stare ljudi, ki prodajajo svoje rjuhe na glavni postaji v kišinjevu, in pomislim na princeso, ki zapira sirotišnice v transilvaniji, na žensko, ki pomaga materam pri porodu v zadovoljivem stanju na baliju, in (moram biti skrbna, ne smem biti samovšečna; probati)

iz dela v nastajanju, ***Pesmi za mentalno higieno***

Epiderm

Ko se potunkaš v mokro in zatoхло mehko
notranjih organov, kot na primer

pridi nazaj na epiderm
po zrak
med nama
vsi te čakamo
tukaj

anksioznost, ki to ni
žalost ni

Prevod: Ana Pepelnik

IVAN ŠOPOV

*Ivan Šopov se je rodil leta 1987 v Skopju. Diplomiral je iz splošne in primerjalne književnosti na Filološki fakulteti Blažeta Koneskega v Skopju. Doslej je izdal štiri dela: zbirki kratkih zgodb **Azbuka in izgubljeni zapisi**, 2010 in **Anti-razglednice iz Skopja**, 2017), zbirko pesmi v prozi **Trebušček leta**, 2012 in knjigo satiričnih člankov **Zapiski Arslana Novinarskega**, 2018. Ivan Šopov prevaja iz več jezikov, bil je urednik pri založbi Templum, član festivalskega odbora AnOtherStory in moderator multimedijских dogodkov na Struških večerih poezije.*

Vhod

Ulica Iva Lole Ribarja: uživamo v tradicionalnem dremežu na klopi pred blokom 149, najstniško zadovoljni s praznino, s katero zapolnjujemo čas. Semena, sokovi in sladoledi so samo tehnična pomagala za ukvarjanje z ničimer. Slaba vest zaradi (ne)početja je koncept, ki so ga srednješolci pregnali iz svojih življenj. Naš predmestni >zen< prekine mlad dostavljavec pic, ki se prikrade na motorju. Vpraša nas, kateri je srednji vhod v blok, in nam pove številko stanovanja - tam so naročili pico, ki jo mora dostaviti. Smejimo se, ker ima blok štiri vhode. Razočaran nad neslano malomeščansko šalo odhaja in pri tem z grenkobo pojasni, da z eno dostavo zasluži samo deset denarjev.

Nikoli nisem izvedel, komu je padlo na pamet, da brije norce iz dostavljavcev pic, niti kako je bilo ime mladeniču, ki je iskal srednji vhod. Želim si, da bi ga kdaj srečal in mu povedal, da sva kolega, moje pohajanje po Skopju je vse bolj podobno iskanju vhodov, prehodov in krajev, ki jih ni. Pice pa, čeprav le poredko, jem samo med hojo, ko kakor v namišljenem labirintu korakam med številnimi neobstoječimi vhodi.

V taksiju

Laže si, kdor vožnje s taksijem nima za sprehod. Laže si, kdor vznemirjenost sprehoda s taksijem povezuje samo z vozniki sposobnostmi taksista. Pravzaprav je dogodivščina lahko že sam pogovor, ki ga z vami začnejo šarmanтни sogovorniki, največkrat ne da bi si tega sploh želeli. Zgodba, s katero vas taksist obogati, še vedno ni vključena v ceno vožnje. In prav je tako. Kdo ve, koliko bi potem stala vožnja ...

*

Hud naliv je. Vozim se na kratki razdalji od Kozlega do Karpoša I. Pogovor je banalen: sem srednješolec na poti k sošolcu, od katerega moram fotokopirati snov, ki je ni v učbeniku (ki se je, mimogrede, nikoli nisem naučil). Čeprav je razdalja kratka, tudi samo tri ali štiri minute taksistovega molka v meni sprožijo občutek napetosti in nelagodja. Daj, reci kaj, kar me ne zanima, da temu narediva konec. Toda on neusmiljeno molči. Na koncu vseeno popusti, in ker ne najde prave teme, pograbi za rezervno - o vremenu: »Glej, kakšno vreme - da bi spal s tujo žensko, za nič drugega ni.« Povezave med vremenskimi razmerami in hrepenenjem po tuji ženski nisva utegnili podrobneje obdelati, ker sem moral izstopiti.

*

Vstopim v taksi ter kratko in odrezavo povem naslov, kot da bi za šankom naročal pijačo: » Do Stolnice.« » Je to tista velika v centru?« vpraša taksist. » Ja, tista,« potrdim ves srečen, ker se vozim z nekom, ki ima drugačne orientacijske točke v mestu od ustaljenih. Toda do konca vožnje mi ni uspelo izvedeti, katere so.

*

Taksist govori z dispečerko in jo sprašuje o bolnišnici, ki je od kraja, kjer se voziva midva, oddaljena kakšnih dvajset kilometrov. Medtem ko mu ona prijazno razlaga, jo on ves čas prekinja s podvprašanji, kot da potrebuje še druge podrobnosti, da bi končno doumel, kaj mu govori. Ne vprašam ga, zakaj ga zanima, kje je bolnišnica, če se ne voziva v tisto smer, in kot da bi razumel mojo zagato, mi pojasni, ne da bi počakal na vprašanje: » Vem, kje je bolnišnica. Toda imam zelo nevoščljivega sodelavca. Zdaj misli, da sem dobil dobro vožnjo. Naj se živcira.«

O arhitekturi, ljubezni in nespečnosti

Ko sem moral v vrtcu Pomlad spati, še posebej v letnem času, po katerem nosi ime, so mi spanec vsakič kratila dela na gradbišču, ki se je vrtca malodane držalo. Hrup žerjava in raznih strojev, udarjanje kladiv, vpitje gradbenih delavcev ... Omenjena mojstrsko-strojna simfonija, ki je prihajala skozi priprto okno, je bila smrtni sovražnik mojega obveznega otroškega dremeža. Takrat nisem pomislil, da je morda nespečnost vgrajena v stavbo, ki se je gradila.

Petnajst let pozneje, ko je bil blok že zdavnaj zgrajen, se je v eno od stanovanj vselila dekle, ki je postala razlog za veliko mojih nespečnosti.

V Skopju so arhitektura, ljubezen in nespečnost neločljivo povezane. Toda kako bi lahko, ko gledamo v stavbe, prepoznali njihovo opeko?

Kateri kurac od mesta?!

Že dolgo je tega, ne spomnim se več, zakaj in kam sva šla z očetom, vem pa, da sem ga moral voditi jaz. On se ni mogel znajti na ulicah, kako bi se lahko jaz. Ko sva prišla pred stavbo, kamor sva bila namenjena, me je vprašal, ali sem prepričan, da je to pravi kraj. Odgovoril sem mu, da sem prepričan, saj se spomnim grafita na transformatorju.

Spominjam se, da je očeta to zelo razkurilo: v okolici je bilo vsaj nekaj pomembnih stavb, jaz pa sem se orientiral po grafitu na transformatorju, ki ga lahko že jutri prebarvajo?!

Takrat sem pomislil, da se upravičeno jezi. Danes vem, da se ni.

V Skopju, mestu, ki je prvak v nestalnosti, v katerem so krčme, bari, brivnice, trgovine, cvetličarne, prodajalne sendvičev pa tudi trgovine z avtomobilskimi rezervnimi deli od danes do jutri, mestu, ki počasi izgublja prepoznavne označevalce in urbane toponime, v Skopju, kjer se pogosto spreminjajo imena glavnih ulic, obvezne smeri na stranskih ulicah in kjer se neusmiljeno menjavajo fasade ... V tem Skopju je, odkar vem zase, pod mostom Goceja Delčeva napisan grafit in tik nad njim njegova >recenzija<: »Kateri kurac od grafita?!«

Glej ga, tudi danes je tam, skromen in nevsiljiv, preživel je na stotine lokalov, fasad, stavb, parkov, igrišč, ljubezni, majhnih in srednjih podjetij, celo ograjo mosta, pod katerim je napisan, je preživel.

Čeprav se ne čutim krivega, da se danes namesto po poštah in bolnišnicah orientiram po grafitih, si vsakokrat, ko pod mostom Goceja Delčeva zagledam zimzeleni napis in v premeru petstotih metrov do nerazpoznavnosti spremenjeno okolico, ne morem kaj, da se ne bi vprašal: »Kateri kurac od mesta?!«

2. maja 2015

(Nekaj mesecev po pisanju tega besedila so grafit prebarvali in ga ni več.)

Pomožna kolesa

Kadar z otroškega kolesca odstranijo pomožna kolesa, še preden se otrok nauči dobro voziti, ga ponavadi eden od staršev, sklonjen in zvit, drži za sedež, ves zadovoljen s preprečevanjem morebitnih otrokovih padcev in že vnaprej pomirjen z bolečinami v hrbtu, ki ga še čakajo. Od daleč je videti, da je vse v redu in da vsak od njiju izvrstno igra dodeljeno vlogo: otrok se brezskrbno vozi, starš ga pa varuje.

Če pa pogledate od blizu, boste videli, da poskuša otrok vožnjo pospešiti, a ne more, ker je njegov starš zgrabil njegov sedež in ga drži v imenu varnosti. Od blizu je spoj otrok + kolo videti kot proteza, pomagalo, brez katerega starš, če bi ga spustil, ne bi mogel samostojno nadaljevati s hojo.

Skopski matere in očetje še vedno nabirajo moči, da bi otrokom dovolili pasti s kolesom. Nič ni slabega v tem, da se otroci kot s posteljo neposredno seznanijo tudi z asfaltom. Toda to se ne bo zgodilo, vse dokler starši za pomožna kolesa uporabljajo svoje otroke.

Podpisi

Namrščeni strici, tete in policaji, ki oštevate in kaznujete otroke, kadar po zidovih kracajo svoja imena: ali ste kdaj pomislili, da se morda včasih kateri od njih podpiše na mesto kot na mavec na zlomljeni roki ali nogi najboljšega prijatelja?

Prošnja mestnim oblastem

Prosim, da pred vhodi v Skopje postavite table: >Pozor, spolzka tla!< Ljudi je treba posvariti.

Znani in neznani, stari in mladi, ženske in moški, otroci, starci, japiji, učenci, delavci, brezdomci, postopači, ljudje, ki so šli ven po opravkih, pijanci, osamljenci, šminkerji, urejeni, razcapanci, nekateri preveč odišavljeni in še kdo, ki se je pozabil oprhati in mu je malo nerodno ... Vsi pod isto streho, razpoloženi za empatičen pogovor, vsi v nekakšnem razumevanju drugega zaradi trenutne situacije, s pogledi, v katerih je moč razbrati sodelovanje v isti zaroti, pripravljenost, da odstopijo nekaj svojega prostora, da se malo umaknejo, da bi se lahko ustavil še kdo ...

Skopjanci, zakaj niste takšni, tudi kadar ne dežuje?

Prevod: Aleš Mustar

JASEN VASILEV

Jasen Vasilev, bolgarski pisatelj, izobražen na gledaliških akademijah v Sofiji in Šanghaju, je 9. septembra na spletni slovesnosti prejel nagrado SEP – stipendijo Srednjeevropske pobude za pisatelje v rezidenci za leto 2020.

Nina Kodelja, namestnica generalnega sekretarja SEP, je ob tem dejala, da je Srednjeevropska pobuda počaščena, da je v preteklih letih priznanje lahko podelila številnim obetavnim mladim pisateljem, dramatikom in pesnikom iz regije, in da je velik užitek, da lahko to stori tudi letos.

Vasilev, plodovit umetnik, katerega dela so bila predstavljena na različnih koncih sveta, je avtor štirih pesniških zbirk in je za svojo poezijo prejel številne nagrade, med drugim:

- nagrado občinstva na festivalu Sofia:Poetics leta 2010,
- nagrado za najboljši prvenec založbe Hermes leta 2009 ter
- nagrado za knjigo leta Univerze v Shumenu leta 2012.

Poleg tega je avtor petih gledaliških besedil:

- **The Walled In Ones** (2012–2013, gledališče Nikolay Binev, Sofija),
- **Borgestriptych** (2014, Swatch Art Peace Hotel, Šanghaj / 2016 in 2019, DNK Sofija),
- **Elevation 506** (2015–2017, Theater Drachengasse, Dunaj),
- **Ishmael** (2016, Nau Ivanow, Barcelona) in
- **Erasmegidio** (2017, festival Quartieri dell'arte, Italija).

V domovini je prejel dve pomembni nagradi za dramatiko:

- nagrado NBU leta 2018 in
- nagrado Ivana Radoeva leta 2017,

prav tako pa je bil leta 2013 nominiran za nagrado Askeer za najboljšo novo dramsko besedilo.

Od leta 2015 razvija projekt NUTRICULA, ki je rastoči arhiv solo fizičnih performansov, interpretiranih s strani performerjev iz različnih okolij. Projekt je bil produciran in predstavljen v mestih, kot so Šanghaj, Vilna, Lizbona, Torino, Sofija, Taipei, Barcelona, Volda in Bergamo.

Štipendija SEP mu bo omogočila, da nadaljuje s projektom, ki ga je začel pisati na delavnici dramskega pisanja Marka Ravenhilla v Benetkah, v okviru Biennale Teatro 2016. Besedilo z naslovom GENDERLESS je postdramska igra, ki združuje poezijo in monologe, s katerimi ponovno razmišlja in dekonstruirira lik Casanove z nove, sodobne perspektiveter premika razmerje moči med zapeljevalcem in zapeljanim.

Končni cilj igre je napisati dramsko delo, ki izziva uveljavljene moške/ženske vloge v spolnosti in odpira nov prostor za predstavljanje nebinarne prihodnosti.

STEFAN BOŠKOVIĆ

Pisatelj in scenarist Stefan Bošković (1983) je diplomiral iz gledališke umetnosti na Fa-kulteti za uprizoritvene umetnosti Univerze v Črni gori. Za roman Šamaranje (Klofuta) je leta 2014 prejel nagrado za najboljši črnogorski romaneskni prvenec. Leta 2020 je izdal roman Ministar (Minister), za katerega je prejel nagrado Evropske unije za literaturo 2020. Napisal je tudi scenarij za kratka filma Tranquillity of Blood (2015; Umirjenost krvi) in Peloid (2019; Zdravilno blato), ki sta bila predvajana na več kot 50 mednarodnih filmskih festivalih. Več njegovih dram je bilo uprizorjenih v črnogorskih gledališčih.

PRVI DAN

Ali sem kriv? To me je preganjalo vse jutro. Labilen, licemen, ležeren, lasciven, lomljiv, la, li, lo - Landscape Johna Cagea odzvanja na hodniku med kopalnico in spalnico. Vse je v obliki črke L. Položaj roke, na katero naslanjam telo v stranskem planku. Limona v kozarcu vode, sedalna vreča in maili. Sto devetintrideset, na katere moram odgovoriti. Bruno Cortone je prvi po pomembnosti. Lajež labradorca se pojavi še pred rumenimi žarki. Od vonja po sivki se mi naježi koža na riti. Lepo je. Sestavljam misli, medtem ko mi vrela voda žge ramena. Ali sem kriv? Skozi paro komaj razpoznam nos in del ustnic. Črna sta. Kot kri iz njenih ust. Malo pozneje loščim čevlje in slutim svoj odsev v srebrnem kljunu. Svetovalci so mi sugerirali, naj ostanem doma ali odpotujem na seminar na Poljsko. Staršem nisem privoščil njihovega predloga. Jaz sem moral sprejeti odločitev. Jaz odločam. Jaz sem minister.

*

Jutro je bilo mokro, sijoče in trajalo je dlje kot običajno. Medtem ko je Saša preverjal pritisk v gumah, je stopal po svetlikajočih kapljicah in dušil svetlobo. Miroval sem na zadnjih sedežih z zaprtimi očmi. Saša si je pomel roke in pihnil vanje, nato je pognal motor in ob tem mrmral. Prebijala sva se skozi gost preplet ulic Stare Varoši, koder naj bi bilo bliže. Pogoltnil sem dva diazepama, ampak moje vznemirjenje ni upadalo. Treskanje in naglo zaviranje je napetost cepilo na elemente, ki so se raztopili po tkivu in kapilarah. Ko sem odprl oči, je napetost izginila, prazno drobovje pa mi je poskakovalo, zaradi česar mi je postalo slabo.

»Zmanjšaj hitrost in poskusi se izogniti luknjam na cesti.«

Saša je moj šofer celih osem let. Preden sem postal minister, sem bil dekan Fakultete za dramske umetnosti. Takrat so mi Sašo dodelili za šoferja. Ko sem napredoval po funkciji, je napredoval tudi Saša. Dobil je zelenega mercedesa razreda A, vzljubil ga je

kot lastnega otroka. Medtem ko se je kremžil in razmišljal, kaj naj reče, sem drsel po usnjenem sedežu in upal, da ne bo spregovoril. V vzratnem ogledalu je ošinil moje potno čelo.

»Tudi jaz sem napet,« je rekel Saša.

»Jaz nisem,« sem odgovoril.

»Klima že več dni ne dela.«

Dvigal in spuščal je izenačevalnike, da bi pridušil nelagodje. Oba sva vedela, da klima dela povsem v redu. Saša je bil lojalen, precej negotov in vzgojen stvor. Tako kot drugi vozniki je poznal ljudi. Kadar se nisem želel pogovarjati, je pogledoval vame v vzratnem ogledalu, pogostokrat, vendar ne dovolj dolgo, da bi me užalil. V takih trenutkih je s pogledom vpiljal vse, česar nisva izrekla.

Ko stopim iz ministrske stavbe, navade malih ljudi postanejo tudi ministrske navade. Tako nalagajo pravila premierja. Veliko bo ljudi, telefonov in prižganih kamer. Njena vežica je tretja po vrsti. Imeli bodo dovolj časa, da me prepoznajo in se domislijo, kaj naj navržejo. Labilen, licemen, ležeren, lasciven, la, li, lo, zapuščam navade malih ljudi in si utiram pot proti tretji vežici. Prepoznali so me in se vznemirili, na stotine prikazni šušlja s krili, v pljučih mi bobni vihar, pogačice mi padajo iz kolen. Z dvignjenimi rameni vijugam kot Ostržek v obleki Neila Barretta, poražen in naiven, pripravljen zgruditi se pred vrati, poklekniti pred drhaljo in zašepetati: »Jaz sem kralj na kolenih. Preluknjate me zdaj, z rogovi in objektivami, stisnite se v vrsto za komentar in mi iztrgajte hrbtenico, udarite po plečih in razbeljeni glavi. Ne pozabite objaviti še cene obleke.«

V vežici je bilo tiho in hladno. Razpoloženje in postavitve temačnih figur na zloščeni površini sta se spreminjala. Ko sem vkorakal, je hlipanje utihnilo. V vrsti je bilo sedem žensk, brisale so si solze in strmele vame. Trudil sem se, da jih ne bi pogledal, preden sem jim podal roko in jim izrekel sožalje. Stopil sem pred odprto krsto in gledal vanjo. Obraz je imela hrapav, kožo sivo, malo krvi na mrtvih ustnicah. Opazoval sem ta kos mesa, ki ni oddajal niti

enega impulza, ničesar, kar bi spominjalo na nemirne oči, gibkost rok in zvoke, ki jih je nekoč proizvajal ogromni človeški organizem. Dihal sem oteženo in glasno, medtem ko se je za mano delala gneča. Nisem si upal narediti niti koraka, dokler se solze niso začele zlivati po moji še posebej žalostni podobi. Izvlekel sem robček, si elegantno popivnal ličnice, se globoko priklonil in zakorakal proti čarovnicam. Ženske, ki sem jim izrekal sožalje, so bile v postopku zamrzovanja. Verjel sem, da jih bodo solze presenetile. In so jih. Na koncu vrste je čakala njena visoka mama. Dostojanstveno in lepo bitje v šestdesetih. Ustavil sem se in prvič privzdignil glavo. Drug pri drugem sva razpoznavala rumene žilice v očeh. Tiho in razločno sem rekel, da mi je zelo žal. Zelo na hitro me je objela, in še preden se je zavedela svoje nepremišljene reakcije, sem bil zunaj, med moškimi. Rokovanje se je cenilo. Trudil sem se, da bi jih prestregel z močjo stiska. Moški imajo radi moč drugih moških. Še celo takrat, ko prejemajo sožalje od človeka, ki je sodeloval pri uboju njihove hčere. Sestre. Vnukinje.

*

V avtomobilu je bilo toplo, misli so mi prevzele vonjave, ki sem jih prinesel s sabo iz vežice. Klimi ni uspelo, da bi mi jih zdrgnila s kože, in odprl sem okno ter dovolil vetru, da je bušnil vanje. Tretjič sem pozorno bral sporočila Bruna Cortoneja, naložena v nabiralniku Whatsapp. Bruno je slišal za incident in izrazil zaskrbljenost za moj mandat. Takoj mi je postavil vsa nujna vprašanja glede sodelovanja, ki sva ga gojila naskrivaj. Nisem pripravil odgovora. Moral sem premisliti o situaciji in okoliščinah, ampak kdo je poznal izid možnih posledic, če bi do teh sploh prišlo? Samo premier, do katerega nisem mogel priti, preden me ne pokliče. Prepuščen sem bil čakanju - in medtem ko sem čakal, sem gledal v mlado drevje, ki je ostajalo za nama. Saša me je peljal proti Cetinju, mestu, ki so ga meščani prevzetno imenovali Dolina bogov, čeprav je bilo zeleno, dišeče in vtisnjeno

med skalovje. Pri Cetinžanih je obstajala nerazložljiva ideja o lastni veličini in v nekem trenutku so se tudi poistovetili z božanstvom. Cetinje sem imel rad zaradi intenzivnega vonja po lipah in debeli senci, a pomladi so prihajale počasi, in v nekaj poskusih sem predlagal, naj se ministrstvo za kulturo preseli v glavno mesto. Cetinje je bilo preveč izolirano, z veliko dežja in veliko govora o ničemer. Stavba ministrstva je štrlela na koncu ulice. Plemiška rezidenca, prostrana in tiha. Takoj ko sem zakorakal noter, sem pomislil, da pripadam kraljestvu, ne črnogorskemu, ampak nekemu znatno večjemu, nedvomno starejšemu, morda napol nebeškemu. Potem sem prejel očetov klic in se vrnil med trnje. Poklical me je vsak dan točno ob enajstih in opravljal dnevno rutino. Prvi stavki so pripadali mami in njenemu zdravju, potem je tudi mene vprašal, kako sem, ali me bolijo pljuča in ali pijem čaje, ki mi jih je poslal. Nezainteresirano mi je postavil niz kratkih vprašanj o določenih ljudeh iz stranke, glede česar sem ga že večkrat opozoril, da o takih stvareh ne govoriva po telefonu. Užaljeno je končal z blago opazko o časopisnem članku, ki se je ukvarjal z mano in na katerega je domnevno po naključju naletel ter ga mimogrede prebral. Običajno sem ob tem s skupim izgovorom, da je nekdo ravnokar vstopil v kabinet, odložil slušalko. Pri dvanajstih letih sem nehal z verbalnimi izlivi ljubezni do staršev. Pri tridesetih sem jih nehal imeti rad. Zdaj jih imam dvainštirideset. Življenje sem imel skrbno urejeno in vse je delovalo ... razen njene smrti. Obsedala me je ideja o krivdi, čeprav je bila situacija očitno jasna in razrešena. Iskreno, veliko bolj me je obsedal dvom o tem, ali bo njena smrt vplivala na moj ministrski mandat. Obstajala sta še dva človeka, ki sta bila zaskrbljena zaradi morebitne zamenjave. To sta bila Bruno Cortone in Ranko Prediš.

#memoari #pisatelj #literatura

Sem Valentino Kovačević, črnogorski minister za kulturo. Dve leti in šest mesecev uspešno opravljam ministrsko funkcijo. Moj odnos do kulture je časten, saj poklicno prihajam

s področja umetnosti, za razliko od nekaj mojih predhodnikov. Sem diplomirani dramaturg in magister primerjalne književnosti. Diploma, ki asociira bedno življenje, kajne? Moje življenje ni bedno. Uporabna dramaturgija mi je zagotovila več kot lagodno življenje, položaj in ugled. Ampak od nekdaj sem sanjal, da bom postal pisatelj. Oster, brezčasen in temeljit pisatelj kot Witold Gombrowicz, Danilo Kiš, Bruno Schulz ... Spoznanje, da nisem zmogel postati niti pisun srednjega pomena, me je paraliziralo in zvedlo na lovljenje zapiskov, pisanje načrtov in skic, ki so mi rezale podaljšano hrbtenjačo. Moja poslanska kariera je poletela na krilih kondorja, iz oblakov pa so se prikazali nasmejani znanci. Bili so uvidevni, lizali so mi peruti in mi prav tako sugerirali: »Napiši memoare!« Zelo zgodaj sem začutil, da moj značaj ljudem ugaja, najpogosteje, ko ne spregovorim, in v glavnem molčim. Od premierja sem se naučil poslušati, čeprav se neredko odklopim in odtavam, saj ljudje, s katerimi se srečujem, večinoma uporabljajo prazno retoriko, obrabljene fraze in floskule, ki jih na koncu uokvirijo s projektom in pribijejo na moja vrata. Včasih jim sredstva dodelim, včasih ne. Memoare bom objavil tisti dan, ko bom zapustil ministrski stolček, da bi se rešil pred pozabo. Zdaj jih hranim v tajnosti, sem v procesu odkrivanja družbenih omrežij ter kibernetičnega jezika in napoved memoarov s ključniki se mi, milo rečeno, nadvse dopade.

Telefon me je iztrgal iz misli. Klic Dragutina, bivšega ministra za kulturo.

»Halo?«

»Kako je bilo na pogrebu?«

»V redu.«

»So bile kakšne reakcije?«

»Ne. Ne vem, kaj se je zgodilo po mojem odhodu.«

»Sedim s premierjem.«

»V redu je bilo ... povej mu.«

»Kako si ti?«

»Povej mu, da je bilo v redu.«

»Povedal mu bom, ko prekineva. Vprašal sem, kako si.«

»Ne vem ... menda v redu.«

»Ta vikend igramo. Boš v ekipi?«

»Seveda. Moram se razmigati, več ... bolj zaradi psihe.«

»Oglasi se pozneje. Rezerviral sem mizo v Juti za zvečer.«

»Velja. Se slišiva.«

Stike sem ohranjal z dvema bivšima ministroma za kulturo.

Eden je prihajal z likovne, drugi z glasbene akademije. Oba sta bila na kokainu. Sovražila sta me, ker po odstopu nista še naprej jezdila na premcu sanj, nista bila povišana. Če bi postala vsaj prenažrta veleposlanika, zataknjena z družinama na koncu sveta, bi bila nečimrnost očitno manjša. Ampak namesto napredovanja so ju lansirali nazaj v mračne umetniške jazbine, meni pa ni preostalo nič drugega, kot da jima rinem teleskop v mali riti in ugibam, kako gnila sta. V kabinetu je bilo toplo. Ves kolektiv se je umiril, zdelo se je, da je še zvonjenje telefonov potihnilo, zaposleni so hodili po prstih, komaj sem slišal trkanje na vrata. Potem se je zaslišalo še praskanje, kotaljenje, kot bi se frnikola peljala po leseni površini. Da, to je bil Mašan Marovic, moja najzvestejša deklica za vse, generalni direktor direktorata za kulturno dediščino. Rdečelasi voluhar drobnih in hitrih korakov, vsakič je neopazno priletel v kabinet, kot premočen ljubljencek pomahal z repom in se namestil v globino usnjenega kavča. Nikoli ni izkoristil odmora, ni pil kave, zavračal je rojstnodnevna peciva, občasno se je zdelo, da tudi diha ne. Proizvajal je enoličen zvok, podoben otroškemu smrčanju, in pri tem zavijal s črnimi zenicami, kot da bi v očeh razvijal ves mehanizem fliperja. Med mojim mandatom je Mašanu pripadla vloga pilepka, ki me je pumpal z energijskim serumom. O svojem delu ni vedel skoraj

ničesar. Pričesko je imel vedno prepojeno z oljem, ki je smrdelo po industrijskem kokosu, nosil je dve številki premajhne obleke, da bi pokazal posebej ozek pas. Uporabljal je nenavadno metodo komunikacije. Med pogovorom se je vedno približal zelo blizu ustnic in tiho, s pogledom prikovanim na sogovornikove oči, bruhal poplavo besed. Težava je bila v tem, da so mu usta smrdela po jami, polni konjskega dreka.

Bil je vidno vznemirjen, prevzet zaradi tragedije, ki me je zadela. Nenehno si je brisal pot z dlani in zmečkane robčke basal v žep, dokler se v bokih ni skoraj komično odebelil.

»Pogreb je minil mirno.«

»Niti dve uri nisem spal, minister, dajala me je trema, kot da bi bil v vaši koži.«

»Nisi v moji koži. Pripravi se za jutrišnji obisk.«

»Kam pa gremo?«

»Na Rumijo.«

»Uh, uh, uh. Do vrha?«

»Pokliči Olivero, naj se nama pridruži, in me pusti, da se zberem.«

Mašan se je ob omembi njenega imena nasršil. Olivera je bila nosilni steber ministrstva. Povedali so mi, da je stoično pospremila štiri ministre. Sposobnejša od celotnega kolektiva, za sabo je vlekla štiri bistre čarovnice, s svojimi čarovnijami so skrbele, da kultura ni zapadla v popolno temo. Bila je vražje lepa. Spominjala je na jezerske vile s špičastimi vrhovi ušes, dolgimi lasmi in močnimi rameni, ki krčevito varujejo prestol. Od nekoga sem slišal, da sva strastna ljubimca, čeprav nisva flirtala niti za hip. Kadarkoli je ženska zakorakala iz okvira povprečnosti, so ji takoj pripisali razmerje, ki jo je tja pripeljalo ali tam ohranilo. Kamniti patriarhat je nalagal, da morajo dogovore sklepati 15 izključno moški, in jaz sem se tega trdno držal. Zato sem moral s sabo vzeti nesposobnega glodavca Mašana in se potiti zaradi vsake neumnosti, ki jo je izrekel.

Olivera je vstopila s kupom papirjev pod pazduho. Odprt je bil razpis za sofinanciranje projektov in programov, pomembnih za uresničevanje javnega interesa na področju kulturno-umetniškega ustvarjanja za leto 2020. Udarila je z njimi ob mizo.

»Olivera, prosim te. Kaj bi rekla šele zame? Vsakega posebej moram sprejeti.«

»Vam vsaj ni treba brati prijav.«

»Včasih bi raje bral.«

Pravzaprav je vpeljevanje srečanj zaradi natančnejšega uvida v projekte, s katerimi so se umetniki in podjetniki prijavljali, pojasnilo popolno nedoraslost umetniške javnosti, nesposobne, da bi premagala osnovne administrativne prepreke, ki smo jih zvedli na raven, jasno kromanjoncem. Po drugi strani so me prijavitelji goreče želeli videti, da bi se s stresanjem žalostnih življenj dodatno ponižali, medtem ko so prosili za denar. Olivera je odvihrala mimo Mašana, kot bi bil neviden. Skakljaj je, se dvigal na prste, da bi mu le namenila pozornost. Bil je tako neumen, da še ignoriranja ni prepoznal.

»Mašan, hvala, prost si. Zberi potrebno dokumentacijo za jutri in se vidiva zjutraj.«

»Jasno.«

Nerad je odšel in si pri tem godrnjal v brado. Olivera je približala stol in razprostrla papirje. Razvrščala jih je po področjih. Aktiviral sem periferni kot in jo opazoval. Bila je napeta in odsotna. Trenutki, ko je izražala potlačeno nezadovoljstvo, so bili zelo redki. Njena najmočnejša plat je bila ravno pripravljenost na odprt in direkten boj, koncizno zaznavanje težav, odkrivanje dolgoročnih rešitev. Za vsakim predlogom se je kazalo jasno stališče. Ljudje so jo cenili, čeprav so jo obirali na vsakem vogalu. O njenem zasebnem življenju sem vedel le malo. Moža in dvajstletnega sina sem poznal bežno. Ohranjal sem distanco in jo branil pred skonstruiranim razmerjem, ki so ga ustvarjali zlobni jeziki. Molče mi je bila za to hvaležna. Analizirala je projekte,

jaz pa sem jo z minevanjem časa vse manj poslušal. Koncentriral sem se na njeno dikcijo, na podrhtavanje v glasu in smer pogleda. Delovala je kot razglašen inštrument, s katerega so odpadale strune.

»Obstaja kakšna težava, za katero bi moral vedeti?« sem jo prekinil.

Obmolknila je, pogled je še naprej uperjala v mizo. Počasi je dvignila glavo.

»Zakaj me niste ubogali? Večkrat sem vam izrecno sugerirala, da ne sodelujete v performansu.«

»Čutil sem potrebo po tem, da se na vabilo odzovem.«

»Dekle bi bilo živo! Vi ste minister, vaša vloga je menedžerska, vaše delo je razvoj strategije v kulturi, ne pa sodelovanje v performansu. Vi niste umetnik, vi ste minister. Če ste se odločili opravljati to funkcijo, ne stopajte v prostor, ki vam ne pripada.«

Naglo je vstala in pobrala papirje. Bil sem presenečen, nezmožen odgovoriti karkoli. Dihala je oteženo. Ni prosila za dovoljenje, da lahko odide, samo odkorakala je brez pozdrava. Še eno sranje na kupu. Zrahljal sem si kravato in stol obrnil proti oknu. Sonce mi je svetilo v oči, ampak jih nisem hotel zapreti. Gledal sem v svetlobo, naftalinski madeži so na beli sliki prihajali na površje kot mehurji na vrelem pudingu. Imela je prav. Ne bi smel zaiti na področje, ki mu ne pripadam. In performans je bil neumen. Bolje bi bilo, če bi privolil, da bom del cirkuške točke, v kateri bi z bajoneti ciljaj črnogorske pisatelje.

#montenegroart #performans #smrt

Noč je bila soparna, prepojena z vonjavami vlažnega listja. Lepljivost v zraku je oteževala dihanje. Vetrč je iz rečnega korita Ribnice prinašal smrad po postanem. Scenografija je spominjala na živinsko tržnico v kričečih barvah, obrabljenost predmetov, agresivnih za oči, v deblih izrezljane zadnjice in prsi, slavljene polovične oblike Marjorie Strider, ne kot

viseče galerijske skulpture elementov pejzaža, temveč nasilno vrnjene v materijo, iz katere so bile iztrgane, črnogorske policistke slikane kot gledališke kulise, bodeča žica, posekano drevo, premazano z aluminijasto barvo, krom, emotikoni, napolnjeni s helijem, sadje v nedotaknjenem celofanu, videoproyekcija, na kateri Sharon Stone z glavo plazilca prekriža noge v motoričnem bumerangu z Instagrama, iz skritih zvočnikov pridušeno drsijo neposlušljive sekvence Doo-joo-na. Publika je tiha, tako kot midva. Sediva na razdalji štirih metrov, strmiva drug v drugega. V rokah imam harpuno, z gumo zategnjeno do neskončnosti. Uperjena je v njeno srce. Potem iz drobcenih pljuč izstrelji verze. Prepoznam, da so Njegoševi. Jezik junakov je transformiran v jezik junakinj. Kombinira jih z vznemirjajočo melodijo flavte. Skušā me sprovcirati, ampak perfomans ne deluje. Ne čutim ničesar, razen dolgočasje, ki utruja. Zategnjena jeklena vrv popušča, strune pokljajo. V crescendo je, potem pa nastopi še olajšanje v mišicah, jeklena vrv se strga, harpuna leti proti njej. Z lahkoto sem zamižal. Vpitje v občinstvu in slabotno stokanje na odru. Tema. Mrtva je.

Bilo mi je jasno, zakaj je Olivera besnela. Novica bi dobila veliko večjo medijsko pozornost, če bi po kakem naključju umrl moški. Oče je spet klical. Na hitro je rekel, da me hoče mama videti. Danes nisem bil razpoložen za delo in vsi so bili razumevajoči. Do Podgorice s Sašo nisva spregovorila niti besede.

#memoari #očemama #poreklo

Oče in mama sta živela v trisobnem stanovanju v Stari Varoši. Šlo je za vojaško stavbo iz leta 1962, v katero sta se preselila ded in babica po prekomandi. Ded je bil cenjen komisar v partizanski četi. Prva leta po drugi svetovni vojni sta živela v Ljubljani, nato v Zagrebu, Beogradu, Novem

Sadu. Po prepiru z generalom v Beogradu je ded glasno dejal, da se želi vrniti v pošteno Črno goro. Bil je visok in molčec človek, posebne šole. Zadnja leta je preživel v dosledni tišini, potem ko smo ga preseli na Grahovo in pokopali. Naša hiša na vasi je bila že zdavnaj zravnanjena z zemljo, po njegovem ukazu. Komaj se spomnim otroštva, preživete ga v bleščeči kotlini. Usoda vojnih veteranov je bila zaprte oblike, antični krog, ki je pripeljal do konca vse storjene ter izgovorjene grehe in želje. Rojen in vzgojen je bil kot sirota v kamniti hiši ob vznožju Milaševega vrha. Verjel je v usodo razkošnega družinskega drevesa in menil, da se steber prednikov ne more ohraniti v tem epicentru. Z nekaj sorodniki so cele dneve razstavljali hišo kamen za kamnom, jih razprostirali po polju in prisegali, da na mestu stare hiše nikoli ne bo zrasla nova. Dana beseda se je z deda prenesla na očeta, z očeta name.

Mama je smrčala na trosedu. Z očetom sva molče kadila.

»Kako si?«

»Izčrpan sem.«

Še naprej sva molčala v belem dimu, ki se je vrtel v sončnih žarkih.

»Moral bi izvedeti, čigava je. Tatari poznajo znake krvnega maščevanja, čeprav v daljni preteklosti.«

»Oči, daj, pustiva pretekle čase.«

»Samo pretekli časi obstajajo. Vse je tako kot pred milijon leti. Razen tvojih oblek ... «

»Bova zdaj o mojih oblekah?«

»Samo povem, da so vpadljive.«

Z mize je dvignil mapo, na kateri je pisalo Stankin gobar.

»Poklical sem te zaradi nečesa drugega. Me lahko povežeš s kakšnim založnikom? Delo bi rad izdal, še preden ... saj veš ... Stanka in jaz odideva.«

Vzel sem mapo. Bila je polna risb, sprešanih gob in neberljivega besedila. Oče je bil velik poznavalec gob. Goreč zagovornik Ivana Fochta. Vzorcem, ki so rasli na območju Jugoslavije, je skušal dodeliti značilnosti ter ustvariti škratovsko kraljestvo užitnih in strupenih primerkov. Mami še danes ni uspelo vzljubiti očetovega hobija. Vedno je vpila o neumno porabljenem času na dolgih izletih. Gobe, ki jih je oče prinašal domov in jih precizno vnašal v jedilnik, so najpogostejše pristale v košu za smeti. Edino, s čimer mu je uspelo sprostiti napeto atmosfero, so bili pozorno aranžirani šopki rumenih cvetlic, ki jih je vedno prinašal mami. Po zadnjem infarktu je dobil prepoved uporabe avtomobila, jaz pa sem že zdavnaj nehal biti njegov kornpanjon na enodnevnih ekskurzijah. Listal sem herbarij z ne dovolj koncentracije.

»To naj bi bila literatura za otroke?«

»Recimo,« je nejevoljno rekel.

»Ne bo šlo. Ilustracije so drage.«

»To je zanimivo čtivo, Valentino. In poučno! Ljudje se gobam načeloma izogibajo, ker o njih ne vedo ničesar.«

Široko je odprl oči in se zazrl v stran. To je bil znak omalovaževanja, zaradi katerega nisem rad prihajal na obisk. Obrnil sem se k mami in jo stresel.

»Pusti jo, naj počiva.«

»Me ni hotela videti?«

»Verjetno je pozabila, zakaj te je poklicala.«

Mamo je moj dotik prebudil. Naglo je vstala in začela panično pospravljati stvari na mizi.

»Oprostite zaradi nereda, gospod. Nisva vajena obiskov. Božo, zakaj nisi pravočasno napovedal, da dobiva obisk z oddelka za prisilno poravnavo.«

Mama je vsakodnevno razvijala obsesijo o bankirjih in izselitvi iz stanovanja, ki ga je zaradi posojila požrla hipoteka. Čeprav sem leta redno odplačeval obroke, je spomin na obdobje revščine ni zapustil. Pohitela je v kuhinjo, da bi prinesla pecivo.

Oče je negotovo izustil, da bi bilo dobro, če bi odšla v vas, ko bom našel čas. Dlani so se mi potile, kar je napeljevalo k mojemu odhodu. Odšel sem skozi kuhinjo in poljubil mamino nagubano čelo. Ustnice so se ji spremenile v meh harmonike, oči pa so se ji stisnile od sramu. Vseeno sem pobral očetovo mapo in izginil skozi zadnja vrata kuhinje.

#mama #literatura

Moja mama je že leta dementna. Ona je edini razlog, zakaj obiskujem starše, čeprav me prepozna v zelo redkih situacijah. Edini vir koncentracije najde na televiziji Pink, v resničnostnem šovu Zadruga, v katerem sodeluje petdeset ljudi, ki skozi polifonijo nadležnih glasov pletejo bujno pripoved. Bach, Altman in Željko Mitrović, v skrajnostih leži toliko podobnosti, da se za trenutek spomnim, kako zna biti svet čaroben in okruten hkrati. Trije mediji, vsebinsko nezdružljivi, se gibljejo v obliki fuge. Za razliko od Altmanovih filmov, v katerih različne zgodbe nikoli ne prispejo do točke konflikta, se v Zadrugi skoraj nenehno spopadajo. Razporeditev raznovrstnih, enako pomembnih glasov in raznovrstni dogodki, ki se dogajajo sočasno so v mamini lobanji povzročali eksplozijo. Že zdavnaj je pozabila življenje pa tudi to, da ima sina. Včasih je kaj zabrbjala o modrookem fantu, ki se je bos klatil po dnevni sobi, in o tem, kako ga je pogosto tepla s copato. Na kratko je skušala demonstrirati slike iz preteklosti, potem pa se zazrla v steno in izginila. Resničnostni šov je skozi kolektivno zavest poganjal njene mehanizme spomina. Bilo je nepredstavljivo, da bi si kdo po eni strani zapomnil vse nepomembne obraze, po drugi pa pozabil sinovo podobo. Za novoletne praznike sem ji kupil ogromen pametni televizor -4K -in njene oči so izrazile vso hvaležnost. Pridejo trenutki, ko uzrem iskro, podpihnem željo v veri, da se bo ogenj razplamtel in jo vrnil, a pogled prehitro zdrzne v topo zaskrbljenost in po petih sekundah vse utihne.

*

Celi dve uri sem se premetaval po postelji v poskusu, da bi lociral hladne predele rjuhe. Na Viberju so deževala Dragutinova sporočila. Na veliko sem zamujal na dogovorjeni sestanek. Z muko sem zapustil posteljo in se privlekel do kopalnice. Tisto, s čimer se nisem utegnil obremenjevati podnevi, se mi je zagotovo prikradlo v sanje. Danes sem prvič sanjal o Jeleni. Mahala mi je iz borovega gozda s konca bele plaže, z eno roko je stiskala harpuno, na pregibih so se ji izrisovale žile, na boku pa je imela privezано mirtovo palico, s katere so visele tri razmrcvarjene škarpine. Hotel sem jo opozoriti, da so plavuti škarpine polne strupa in da jih ni dobro imeti naslonjene ob kožo, vendar nisem zbral moči, da bi dvignil telo z velikih kamnov, in sem le trapasto opletal z rokami po zraku, kot bi se utapljal. Jelena je s prstom pokazala na parazita, ki je lezel po moji koži. Droben žužek se mi je vzpenjal po ramenu, nato po vratu in se ustavil tik ob ustnicah. Ker sem imel roke še vedno izčrpane in neuporabne, sem ga še naprej spremljal s pogledom. Črna zamegljena točka se je približevala nosu. Potem se je zavlekla v desno nosnico. S pihanjem sem jo neuspešno potiskal ven, a žgečkanje se je nadaljevalo v grlu, od koder se je spustila še globlje. Ko sem se zbudil, sem začutil močno potrebo po bruhanju, prav tako neuspešno.

Dragutinu sem odgovoril, da pridem čez petnajst minut. Restavracija Juta je bila oddaljena vsega dve ulici. Potrudil sem se, da sem bil videti hudičevo dobro, da nekdanjemu ministru za kulturo ne bi razkril razlike v nivoju. Z izbiro obleke iz nove kolekcije Brioni iz mornarsko modre volne in z za odtenek svetlejšo pleteno svileni kravato Tom Ford ga bom definitivno poslal v norišnico. Dragutin je bil edini minister, ki je, potem ko je bil pregnan, ohranjal odnose s premierjem. Neizmerno je imel rad obleke in ostal je soliden igravec malega nogometa. Ta talent ga je ohranjal v krogu aktivnih članov, vendar na žalost to ni bilo

dovolj, da bi ga spravilo tudi do ambasadorske funkcije, na katero je tako upal. Poleg tega je bil tudi ogromen prašič. Čakal me je na rdeči zofi, zavaljen med dve vedri ledu, iz katerih so štrleli elegantni vrhovi vinskih steklenic. Vstal je, da bi me pozdravil, mimogrede je prečkiral še poglede gostov. Rad je imel svojo utvaro o položaju sive eminence, ki odloča o posameznih aktualnostih prek trenutnih akterjev, med katerimi sem bil tudi sam. Namenil sem mu kisel nasmeh. Odvrnil mi je s tapkanjem po ramenu.

»Fenomenalna obleka!«

»Brioni, omejena kolekcija.«

»Zelo dobro, zelo dobro. Zgledaš kot milijon nečesa.«

Ni skrival občudovanja in sovraštva, ki ga je v njem zbujal svileni dragulj, dostavljen s Farfetcha. Dvignil sem orošeno steklenico in se iskreno zasmel.

»Chateau Latour.«

»O, ja!«

»Lahko vidim račun?«

»Ne boš ti plačal.«

»Samo zanima me.«

»Poguglaj.«

Guglal sem. Steklenica je v spletni prodaji stala skoraj osemsto evrov. Dragutin je bil velik hedonist in velik brezsramež. V času svojega mandata je podpisal toliko gostilniških računov, da posameznim medijem ni uspelo slediti hiperprodukciji Dragutinovega bahanja. V nekem obdobju je opozicijski časopis Jutro spominjal bolj na vinsko karto kot pa na informativno platformo, ki se je ukvarjala s stanjem v družbi.

»Vem, o čem razmišljaš. Če imaš s tem težave, lahko neovirano odideš.«

Njegov pogum in norost sem imel za posebno vrlino, bil je izredno hladnokrven pri zapravljanju denarja, še posebej tistega, ki ni prihajal iz njegovega žepa. Verjel sem, da je bilo veliko težje poseči po taki odločitvi kot pa jo zavrniti. Za razliko od

Dragutina sem se v boju s plačevanjem dražjih potnih stroškov vedno hudo prepotil.

»Ne piše se ti dobro, Valentino.«

»Piše, Dragutin. «

»Ne piše.«

»Piše. Pogreb je minil, kot je treba.«

»Pogrebi vedno minejo, kot je treba. Mislim na tvojo prihodnost.«

»Kaj z mojo prihodnostjo?«

»Ne piše se ti dobro. Tako pravijo.«

»Kdo pravi?« » Tako pravijo.«

»Kdo pravi tako?«

»Je to pomembno? Tako pravijo.«

Pokazal je zobe, na katerih se je nabirala črnina, nato je vamp potegnil noter in se odpravil na stranišče. Nisem mu verjel. Premier se o aktualnih težavah ni posvetoval z ministri, še posebej ne z bivšimi. Informacije so najpogosteje prihajale od strankarskih veljakov, ki niso sedeli na stolčkih. Dragutin je hotel le, da bi zapadel v kar najgloblji obup, od koder bi javno priznal odgovornost za storjeni zločin in nezmožnost za nadaljnje opravljanje ministrske funkcije. Ministri so težko prenašali lastno zamenjavo, podaljšanje tujega mandata pa doživljali kot osebni neuspeh. Na poti do stranišča se je rokoval in objemal z gosti. Zmečkan v množici, ki ga je nosila, mi je namenil pogled. Dokazoval mi je, da je pri ljudeh priljubljen tudi po odhodu. Kmalu se je vrnil.

»Kaj predlagaš, da naj naredim?«

»Ne vem. Vprašanje je občutljivo. Jaz bi se umaknil izjavnosti in čakal na odločitev.«

»To bolj težko. Tudi sam veš, koliko obveznosti me čaka.«

»Gre za vsega nekaj dni. Potem predlagam, da greva v Reach Beach in se prepustiva fafanju palcev na nogi. Tako ali tako te bo Jasna jutri v kolumni zmlela. Bolje bo, če jo pričakaš zmačkan, s kurbico v naročju.«

Ne glede na to, kako močno ga nisem prenašal, sem cenil njegovo brezbriznost. Dragutin je ovohaval vino in v kozarcu ustvarjal popoln vrtinec. Poskušal je vdreti v moj miselni tok, čeprav si je nadel indiferenten izraz. Opazoval sem ljudi za mizami, pozabljive bleščeče obraze, skrite dotike in trapaste nasmehe, s pomočjo katerih so se prebijali. Vrvež me je razžiral. Žvenket kozarcev in zvok kovine na porcelanu je postal neznosen. V separeju na koncu množice sem naletel na gobec znanega veljaka. Tistega, ki mi je, kot sem slišal, zagotovil sedanjo funkcijo. Ranko Prediš, lačni investitor na robu vsega. Nikoli obsojen, v medijih redko omenjan. Dvignil je kozarec in zavrtel s prsti, kar je pomenilo, da ga moram obiskati. Dragutin se je perfidno smehljaj, začutil je moje nelagodje. Medtem ko sem se prebijal proti Ranku, se mi je odvrtelo nekaj hitrih slik. Oba z Rankom prihajava iz iste vasi, bila sva prijatelja v osnovni šoli. Spomnim se ga kot mozoljastega tajnika oddelčne skupnosti in nasilneža. V odmorih med urami je potiskal deklice ob steno in jih poskušal zgrabiti za komaj vidne prsi. Ranko je bil resnična siva eminenca družbe, nedostopen in neobziren, znal je izpeljati do konca vse, kar si je zamislil. Bala se ga je večina stranke.

»Zdravo, Kovačević. Poznate Kovačevića? Ministra in moralca!«

Ranko je skoraj poležaval v separeju, obdan z nekaj zadetimi boginjami. Dekleta so dvignila kozarce. Čeprav nerad, sem se mu moral nasmehnuti. Prijel me je za rokav in me posadil poleg sebe.

»A ti mene zajebavaš?« se je zadr.

»Prosim?«

»Sprašujem, če me zajebavaš, Valentino? Kaj ni jasno?«

»Ne tako, Ranko. Ljudje poslušajo.«

»Boli me kurac, če poslušajo! Kdo ti je rekel, da sodeluješ v tisti ... predstavi!? Performansu! Sem zato urgiral, da bi postal minister?«

»Naredil sem napako.«

»A, ne, ne! Jaz sem naredil napako. Pripeljal sem kilavega idiota, ki si je zaželel, da bi rešil kulturo. Sploh veš, v kaj si me namočil!?«

»Ranko, vse bom popravil.«

»Kako? Kako?«

Pljuval mi je v uho, po robovih so se mi lepili koščki orade. Za hip mi je pokazal zgrešene klice in pomahal pred mojim nosom.

»No, popravi tole! Telefon mi nenehno zvoní. Ljudje me sprašujejo, če dogovor še vedno velja. Veš, kakšen denar je bil vložen v metropolijo? Idiot! Vse ti bom vzel! Vrgel te bom na cesto, skupaj s starši. Jebal vas bom po vrsti, dokler ne pocrkate!«

»Ne dovolim ti, da tako govoriš z mano.«

S prsti me je prijel za nos in ga stisnil.

»V naslednjih nekaj dneh da vse urediš, a je jasno?«

»Ja.«

»Izgini zdaj. Mrš! « Miroval sem še nekaj minut, na temenu sem čutil mravljince, ki so se širili po zatilju navzdol, medtem ko sem v polkrogu kozarca slutil poglede deklet. Uživale so v Rankovem prikazu moči. Vstal sem in odšel brez pozdrava. Dragutin je vedel, da se ne bom vrnil k njegovi mizi in je na ta račun naročil še eno steklenico.

*

Sprehajal sem se po bulvarju in z globokimi vdihom uravnaval pritisk v pljučih. V Rankovem govoru ni bilo subtilne dramaturgije z zapeljivim uvodom ali temeljno analizo. Obstajal je samo izbruh, robata masa, ki se kotali in pustoši. Sklenila sva tajni deal, brez podpisa ali podane roke. Izčrpna strategija, ki jo je novonastala tragedija zamajala, je zahtevala potrpljenje. Očitno je Ranko posedoval informacije, ki najinemu paktu niso šle na roko. Menil je, da mi vlada ne bo podaljšala mandata, ki je bil za sklenitev začetega kroga nujen. Je bil to konec? Mogoče Dragutinov nasmeh ni bil produkt zavisti, temveč ocena lastne ministrske usode. Zdaj je z gotovostjo gledal v celico mojega propada in mi dajal vedeti, da nisem boljši od njih. Jasninega dobrega položaja ni omenil po naključju. Njena

naslednja kolumna bo prepolna dolgotrajnega strupa in zabodla me bo naravnost v srce. Še bolj me je skrbela situacija z Brunom Cortonejem. Zbral bom moči in mu odgovoril. Problem ni bil v laganju kot izbiri, temveč v nezmožnosti, da postrežem z verodostojno lažjo, s katero bi razblinil dvom in prepričal Bruna, da situacija ne glede na pripravljeno medijsko artilerijo ni tako majava. Šel sem po svoji stari četrti. Luč v dnevni sobi staršev je še vedno migotala skozi špranje v roletah. Verjetno je mama spet zaspala ob prižganem televizorju. Pomislil sem na cirkus, ki se je odvijal na programu televizije Pink. Je bil razkošnejši od cirkusa, s katerim je upravljal njen sin?

*

Dear Bruno,

I assume you are familiar with the incident that has happened to me. Nevertheless, we are continuing with the plan. The media will be harsh in the upcoming days, but I am on top of it, everything will go well. Can we skype tomorrow afternoon?

Best regards

Valentino Kovačević

Zaprl sem prenosnik in izklopil mobilni telefon. Objave o jutrišnjih novicah nisem želel prejeti v postelji, z nadležnim zvokom SMS-a v klippingu. Vrgel bom nase Givenchyjev tvidast suknjič, skočil v temnomodre hlače in počakal na vroči tisk. Jasnino kolumno bom pričakal oblečen kot vitez novega sveta, s pristriženimi obrvmi, svežim obrazom, prepojenim z vlažilno kremo. Rad bi, da bi me Jasna videla takega, zimskega princa, sinjega kot horizont in pokončnega kot kopje, kako na plečih Pozejdona brzim proti plaži, v obliki ogromnega vala, penim se in grmim, odnašam skale in teptam morsko dno, dvigam se in nagibam kljun nad pesek, več kot pripravljen odpihniti krhke obalne rakovice.

Prevod: Sašo Puljarević

LUIZA BOUHARAOUA

Luiza Bouharaoua (1985) je hrvaška pisateljica, prevajalka in kulturna delavka. Ustanovila je nevladno organizacijo *Skribonauti*, ki od leta 2011 razvija in izvaja umetniške programe za marginalizirane skupine, predvsem otroke in mladostnike v zavodih ter odrasle v zaporih po Hrvaškem. Od leta 2016 vodi knjižni klub in delavnico kreativnega pisanja v Zavodu za prestajanje kazni Požega. Plod njenega neposrednega umetniškega dela z marginaliziranimi skupinami je bila produkcija dokumentarnih filmov **Prosti vikend** (prvega kratkega dokumentarca, ki so ga posneli zaporniki na Hrvaškem) in **Pravica do dela** (na Dnevih hrvaškega filma 2016 je prejel nagrado etika in človekove pravice), ki so ga napisale in posnele varovanke Doma za otroke v Kaštelu Lukšiću. Iz knjižnega kluba in delavnice kreativnega pisanja v požeškem zaporu je nastala skupna zbirka kratkih zgodb **Nadaljuj zgodbo** (Nastavi priču, 2019), ki je leta 2021 prejela nagrado SozialMarie za družbeno inovativnost.

Njene kratke zgodbe so bile večkrat objavljene, prevedene so bile v pet jezikov in kot radijske igre predvajane na hrvaškem nacionalnem radiu (HR3). Njena prva knjiga kratkih zgodb **Ali smo bili to mi** (Jesmo li to bili mi, 2019) je prejela državno nagrado prozak za najboljši neobjavljeni rokopis avtorja ali avtorice, mlajše od 35 let, državno nagrado slavić za najboljši literarni prvenec v katerikoli literarni zvrsti, regijsko nagrado Eda Budiše za najboljšo zbirko kratkih zgodb in nagrado hrvaškega ministristva za kulturo kot ena najboljših knjig leta 2019. Bouharaoua je ena od šestih regionalnih avtorjev, ki so

*sodelovali v projektu skupnega pisanja dnevnika z naslovom 2020, ki so ga izdale založbe Fraktura (Hrvaška, 2021), Booka (Srbija, 2022) in Antolog (Makedonija, 2022). Za gledališko predstavo, ki temelji na njeni prihajajoči slikanici **Jajo in Strašni Strah**, je prejela državno nagrado za najboljšo predstavo za otroke mali marulić. Zdaj pripravlja svoj prvi roman **Kratka zgodovina modre** in priredbo scenarija **Ali smo bili to mi**, po katerem bo produkcijska hiša Wolfgang and Dolly posnela celovečerni film.*

ULICA MAČK

Tečeva bosa po ulici. Ne morem verjeti, da sem se pustila pogovoriti v to. Vroči asfalt me grize v kožo, stopala se mi zmanjšujejo. Ločim se od njega in ga poskušam prehiteti. Spet sem stara pet in jih želim vse pustiti za sabo, imeti črne zmagovalne noge. On te igre ne razume, on me hoče samo ujeti. Priteče za mano, me ujame za roko in potisne v prvo vežo.

Črno-beli mozaik je hladen. Stiskam prste, izogibam se dotiku, glasno se smejim, medtem ko me potiska v kot. Veža je odmev шумov, ki skelijo.

»Zakaj si bežala pred mano?« reče in mi porine roko pod obleko. Ves je vesel, ugotovil je, da se moje hlačke držijo bokov samo s tanko vrvico. Moje telo je toplo, stopala pa hladna. Ne ve, da imam stopala vedno hladna. Z užitkom otroka, ki je pravkar zmagal, me z igro kazalca in palca odvij, previdno kot darilo, in pospravi moje hlačke v žep. Ne morem verjeti, da me bo nekdo pofukal v moji ulici.

»Fukat? Kako mi lahko rečeš kaj takega?« gleda me besno, kot da bi mu ravnokar preklela mater. Leno si pretegnem goli hrbet.

»Kaj sem pa rekla?« ga vprašam, medtem ko iščem hladen, skrit delček rjuhe. Pripeka me pritiska globoko v vzmetnico. Zunanaj norijo črički.

»A ti sebe slišiš? Rekla si, da te fukam. Jaz tebe ne fukam. Jaz se s teboj ljubim.«

»Od kdaj si pa ti tako občutljiv na besede?« ga vprašam zaje-dljivo. »Si se tudi prvič ljubil z mano?« vstanem iz postelje in ga pustim namrščenega, z glavo, naslonjeno na desno roko.

Bosa odidem v kopalnico, všeč mi je, ko mi ploščice hladijo stopala. Njemu gre na živce, da imam stopala vedno hladna, pogosto tudi poleti. Preskočim mehko podlogo in prislonim

ustnice k vrhu pipe, kapljice vode mi polzijo po bradi. Skozi odprto okno zaslišim ženski glas, ki ga prekinja nekaj med ihtenjem in zmerljivko.

To je ulica, v kateri nobena ženska ne govori po tiho. Pobere obleko s kuhinjskih tal in si ob izhodu s palcem natakne japonke. Ne smem si umazati nog, jezil se bo.

Medtem ko prečkam kratko dvorišče, čutim svoje golo telo pod obleko, hodim, kot da bi varovala skrivnost. Na klančku, ki se spušča proti veži nizke hiše nasproti moji, najdem Saro. Nekje pod njenim kolenom belo-rdeča kost štrli iz rdečega, surovega mesa. Sram me je, ker jo vidim od znotraj.

Sosedje se zbirajo in zapirajo krog okoli nje. Gledam jo in skušam prepoznati, spomnim se dneva, ko je prišla. Na poti k matičarju je v levi roki nosila šopek, v desni pa zavitek, ki je danes star petnajst let. Bila je majhna, in vendar vitka, z dolgimi oranžnimi lasmi, polnimi belih marjetic, zdaj je tolsta in spet pijana. Mimo mene se prerine zdravnik. Eden od dežurnih dušebrižnikov, skritih za rešetkami svojih polken, eden od nenasitnih popisovalcev naših grehov in preprirov si je vzel odmor med dejanji in poklical rešilca.

Množica se me dotika, drgnejo se ob moje roke, hrbet. Medtem ko se umikam, moja koža vpija njihov znoj, vonj njihovega diha, vonj kosila v njihovih laseh.

»Si vidla, kaj je blo?« je vprašal nekdo za mano.

»Čisto slučajno sem vidla. Sara se je vrgla čez okno. Sigurno so meli spet kažin.«

Okno njihove kopalnice se dviga samo meter nad majhnim klancem, ki vodi iz ulice. Premerim Saro, medtem ko jo dvigajo na nosila – dvakrat večja je od okna, skozi katero se je prerinila. Mislila sem, da se tako lahko stisnejo samo mačke na begu. Srda no odpeljejo praznih rok.

Vsa polkna so zdaj odprta, začenja se molitev vsakdanu. Odidem v svojo sobo, jezna, ker so moja stopala v japonkah

vrela in lepljiva. Ugotovim, da to, da sem spodaj gola, sploh ni nekakšna skrivnost.

»Ma kje si ti?« je še vedno namrščen.

Navlečem si hlačke pod obleko, in ko stopim iz sobe, rečem:

»Ne me fukat.«

Zid, ob katerega me pritiska, je prijetno hladen, zunaj pa je sonce še vedno v zenitu. Močan je. Ni ne visok ne lep, je pa močan. Počutim se lahko, ko me tako drži v zraku. Hladen zrak, ki se dviga od kamnov, me žgečka po prstih. Pomislim, da je s hlačami okoli gležnjev gotovo videti smešno, in se glasno zasmejem. Ko mi skuša zamašiti usta, izgubi ravnotežje in pade na tla. Jaz pristanem na nogah. Mehko se mu približam in mu podam roko, on pa jo sprejme in se smeje. V redu je, v vsem tem prepozna nekaj humorja. Potegnem ga k sebi in poljubim na vrat. Na jeziku začutim slanost njegove kože. Poljubi me na usta in z nasmeškom reče:

»Zaradi tebe ga bom nafukal.«

»Zdaj ga boš pa nafukala!« ga slišim vpiti.

Še pred pol ure smo praznovali novo leto. Moja mama pri me mene in Nina za roko in naju odpelje v drugo sobo. Črepinje porcelana pokljajo pod mojimi novimi rdečimi čevljički. Nino je žalosten. Mislim, da je žalosten. Stopa kot majhen vojak, še pogleda me ne. Žalostna sem, ampak mu tega nočem pokazati. Opazujem ga, on je moj priročnik za obnašanje. Star je osem, jaz pet. Najboljša prijatelja sva, čeprav o tem ne govoriva. Občudujem ga – on ve in zmore vse, celo v šolo hodi. Mama se usede z nama na tla in naju skuša zabavati. Nino strmi v svoj tovornjak. Mrk je in molči. Mislim, da tudi njemu ni jasno, kaj se je zgodilo. Mislim, da je jezen, ker se je spet zgodilo.

Iz kuhinje se zdaj sliši samo šepet. Ninov dedek je zaprl vrata. Zadnje, kar sem videla, je bila njegova gubasta roka, ki je Ninovega očeta zgrabila za roko, ko je zamahnil proti obrazu njegove mame. Nino se pretvarja, da se igra. Jaz se poskušam spomniti.

Z Ninom sva se igrala okoli stare keramične peči na drva. Ponosno mi je pokazal, kako poleno gori v peči. Bil je srečen, ker je tako odrasel, da sme odpreti majhna vratca in poriniti noter polence. Lica so mi zaradi toplote žarela. Odrasli so sedeli za mizo in se glasno smejali, nato pa je skozi vrata stopila Ninova mama. Zasmejala se je glasneje kot vsi drugi, skoraj zamijavkala. Nihče je ni pogledal. Naslednji hip sem videla njene dolge rdeče nohte, kako so zgrabili karirast prst in ga z naglim gibom rok potegnili kot v cirkusu, ampak trik ni uspel. Novi porcelan je poletel v zrak, vsi za mizo so naglo skočili na noge. Hrana se je prilepila ob stene, preplavila tla. Ognjemet razbitega porcelana je napolnil prostor. Potem nisem videla ničesar več. Ninova mama je s svojimi dolgimi prsti iztrgala stropno luč.

Ninov oče zleti mimo nas. Nekaj časa poslušam njegove korake, kako udarjajo ob stopnice v veži. Nino se še ozre ne. Pretvarjava se, da se igrava z mojo mamo, ki ji pogled nenehno uhaja proti kuhinji. Tisti večer spiva na kavču v njihovi dnevni sobi. Moja mama in Ninov dedek dolgo v noč s tal pometata koščke porcelana. Mislim, da sem tisto noč slišala Nina jokati.

Dva meseca kasneje sta se moj najboljši prijatelj in njegova mama odselila. Še enkrat sem ga videla čez eno leto, na skromnem poročnem obredu. Tistega dne smo dobili nove sosede. V njihovo stanovanje so se vselili njegov ravnokar oženjeni stric, njegova žena Srđana in njun dojenček.

Stopiva iz veže in se povzpneva po klancu. Pogled dvignem proti majhnemu oknu in vidim naravnost v Srđanino kopalnico. Tako je to v tej ulici. Molčim, ko greva mimo moje hiše, tako ali tako ne ve, da živim tukaj. Upočasnim na vrhu ulice.

»Kdaj mi boš vrnil hlačke?« vprašam.

»Ko mi poveš kaj o sebi,« odgovori mirno.

»Kaj pa?«

»Ime,« odgovori in samega sebe prekine. »Ne imena ... nekaj boljšega ... nekaj, česar ne vejo vsi ...«

»Se spomniš tiste veže, v kateri sva bila?«

»Tiste, v kateri sva malo prej fukala,« mirno potrdi.

»Da, tiste,« rečem in začutim, da morda vendarle lahko v sebi ohranim skrivnost.

»Jaz živim nasproti.«

Pogleda me presenečeno in se zasmije.

»Še ... to ni dovolj.«

Moje hlačke si spravi v žep in me pogleda naravnost v oči. Izzval me je, jaz sem na vrsti. Pogledam vzdolž po ulici, ki izporeva spomine na popoldansko soparo, in rečem:

»Pri treh letih so me izgubili. Ostala sem sama na križišču dve ulici naprej. Nikoli prej nisem sama prečkala ceste. Ne spomnim se, kako dolgo sem stala in gledala ulico, ki jo je bilo treba prečkati, preden sem ugotovila, da poleg mene stoji ženska. Ne spomnim se je. Morda zato, ker me ni niti enkrat pogledala. In vendar sem takrat dojela, da moram nekaj storiti. Ko je zakorakala čez rob, sem se tudi jaz odpravila za njo, korak za korakom, vse dokler nisem prečkala ceste. Takrat sem zapustila in njo in križišče in sama prišla domov.«

Nekaj časa me je gledal blago, kot da bi mi bral časopis ob zajtrku.

»Zelena je,« je rekel, me prijel za roko in odpeljal na drugo stran ulice.

Prevod: Sašo Puljarević

TIJANA RAKOČEVIĆ

Tijana Rakočević (Podgorica, 1994) je doktorandka Filološke fakultete v Nikšiću. Izdala je pesniško zbirko **Sve blistavi kvanti** (Vsi ti bleščeči kvanti) in zbirko kratkih zgodb *Intimus*. V založbi Fokalizator je namestnica glavnega urednika. Prejela je nagrado Srednjeevropske pobude za mlade avtorje, Crnogorsko narodno gledališče ji je podelilo najpomembnejšo bienalno nagrado za dramsko besedilo v Črni gori, osvojila pa je tudi drugo nagrado na natečaju za najboljšo zgodbo evro-mediteranskega območja *A Sea of Words* (Evropski inštitut za Mediteran, Barcelona) in nagrado za najboljšega mladega ustvarjalca v Črni gori (Crnogorska akademija znanosti in umetnosti). Je dobitnica nagrade za najboljšo kratko zgodbo v Črni gori (2019) in prve nagrade na natečaju Goethejevega inštituta v Zagrebu za najboljšo pesem, pa tudi avtorica najboljše kvirovske zgodbe iz regije. V nastajanju je filmska priredba kratke zgodbe *Srbeli so me prsti*, katere realizacijo je podprl Filmski center Črne gore. Zaposlena je v Vladi Črne gore.

BLINK

*Poslušaj! ... Poslušaj, kako jim brnijo krila.
Žbiraj se okrog naju, Orest. Prežijo na naju; vsak čas
bojo planile po naju in na sebi bom začutila tisoče lepljivih nog
Kam naj zbeživa, Orest? Večajo se, večajo se, glej, zdaj so velike
kot čebele; vsepovsod bojo šle z nama v gostem vrtincu. Groza!
Vidim njihove
oči, milijone oči, ki naju gledajo.
Jean-Paul Sartre¹*

I

Bila je mehka glava suhe kamilice, med prsti občutljiva kot podkožni mozolj. *Muha ovno srce* se je, medtem ko je še vedno letela, prislanjala k oknu, dostojna pameti, ki ji je bila s stvaritvijo poverjena, udarjala je kot nezrel ribez ob pločevinasto posodo in ob tem delovala resneje, vsaj pozorno, da se steklo zaradi njene teže ne bi razpočilo; *ljubimka muha* pušča mikroskopske sledi iztrebkov na tvojih prstih, ki še dišijo po milu, na prstih, otrplih od jeze, potem ko vse okoli sebe podrejo, ta pa še naprej brezbrizno leti. Iz bube vedno pride povsem odrasla muha, če hočete - diplomirana muha, oblikovana tako, da s fosforescentnimi krili raziskuje ekstreme samozatajevalne nevšečnosti. Brezsramno se priporoča: *pogoltni me, sem kot cvet*. Ko otrok poje *pusti pri miru, muha, uho, nos in ustnice moje*, to je enkrat prispevek k poetiki umiranja, zaviti v celofan: ne smeš več pomežikniti, ne pustiti popka brez nadzora, kajti tvoje kaverne so živo drstišče. Vprašanje časa je ... Na lepljivem traku muhe vreščijo kot majhni ranjeni konji in se s svojimi nožicami razmetavajo, kar je, pravzaprav, je lahko pripravljenost ostati brez kril: preživela muha, enkrat pomočena v lepilo, nima možnosti za obstanek. Muha ni lahkoverna; ko ugasneš luč,

¹ Jean-Paul Sartre, Muhe [prev. Draga Ahačič]. Ljubljana: Mladinska knjiga, 1995. (Op. prev.)

se pritaji, zaveda se, da jo najmanjši zvok lahko izda, a ko jo zdrobiš, ko jo končno uženeš, se v svoji neustavljivi prisotnosti dokazuje z razsutimi deli (medtem ko recimo majski hrošč tudi v smrti ohranja dostojanstvo). Kraj, na katerem nastrada muha, je vedno videti kot kraj zločina, in to zato, ker nastrada takrat, ko jo spustiš dovolj blizu, izdajalec tistih, ki so mu verjeli.

Kdor hodi po *gluhem breznu*, jo bo slišal in si lastno lobanjo zdobil ob steni.

Briga me.

Kdo je to rekel? Kdo je to r-e-k-e-l?

Tretjega kolesa, s šibrovko ustreljenega in puščenega v pušči, se nikoli nihče ne spomni, razen če tretje kolo ni človek, lep in romantičen hipohonder z diagnozo *maligni tumor nadledvične žleze* v naprednem stadiju, za katero je prvi izvedel mrliški oglednik, neposredno po tistem, ko je iz preživelega kosa mesa izbrskal šibro in zmagoslavno rekel *a-ha!*, kot da bi vseskozi to tudi iskal. Pravim preživelega kosa mesa, saj so lisice in muhe do neprepoznavnosti oskrunile telo mladega Ivana Čelikovica, ki mu Vsevišnji ni izkazal posebne milosti² niti takrat, ko si je, povsem paraliziran, odgriznil nežno kožico, ki spaja palec in kazalec. Medtem ko je še silno ječal, je okoli rane na njegovem hrbtu zabrenčala *Sarcophaga caerulescens*, za njo pa so kot podhranjene koze, ki v trenutkih neslutene sreče z zobmi razparajo žakelj žita, navalile *Scathophaga stercoraria*, *Megaselia scalaris* in *Hermetia illucens*, na videz nenevarne, zoprne muhe (tako kot se to tudi sicer trdi za vse stvari v stanju uspavane pripravljenosti). V razkljuvan trebuh, v katerem se je mladeničev zadnji obrok še vedno boril z zakoni črevesne peristaltike, se je nameščala armada privilegiranih stvorov, zaradi katerih je živalim podarjen rep; samo stotino kilometrov naprej, nedaleč od kraja, ki ga geografski zemljevidi pomnijo kot Královský hvozď, moška drug drugemu govorita vstani in se spet premikata, spet sta muhi, ujeti v radij istega miselnega kompendija:

² Iz imena Ioannes: Gospod je milosten (gr.)

Če kdo vpraša, kaj je bilo – nič ni bilo.

Če vpraša vest?

Prostora je bilo samo za dva. Razumeš?

II

Pritisnil je na Döbereinerjev kresilnik in vrh plamena ga je ožgal po prstih. To je bil *tremor*, je rekel v sebi, **tre-mor**, je rekel iz sebe od veselja, ker je v njegovi glavi ta beseda odjeknila v prijateljskem jeziku vukojebine, medtem ko je zadovoljno dremučkal kot drobni zaslužkar, ki mu kljub splošni sumničavosti uspeva podtakniti robo neznanega izvora. Vsi, ki so kadarkoli zakorakali v Stilbruch Antiquitaten & Schmuck, so bili složni glede enega: ni časa za ogledovanje, vsako vprašanje je lahko odveč - ne samo zato, ker je notri hladno kot v gulagu, tako hladno, da se ti, če ostaneš še kakšno minuto dlje, po odkritih udih začne delati slana, temveč zato, ker ta človek, ta Herr Sauer, smrdi, kot smrdi kravja drobovina, polna amonijaka. Razlogi so, bi sklenil Herr Sauer alias Georgije Čude (če bi ga kdo vprašal po razlogih), *praktične narave: vse podrobnosti, povezane s prodajnimi artikli, so že v katalogu; če pa se izkaže, da fotografije v katalogu niso točne, se sprašujete, če pa vendarle niso, ha - po toči zvoniti je prepozno, je odkimaval grozljiv starček z očmi iz terakote, ne lastnim očem ne lastnim rokam ne morete verjeti, kajti tudi na videz bujen in zrel krompir je, ko ga prerežete na pol, lahko gnil*. Tako bi trgovina morala biti videti povsod, si je mislil, medtem ko so gospoda, zaposlena z občasnim poskakovanjem, izbirali, na katero nogo se bodo naslonili, katero od dveh imajo raje, katero, katero, če drugo čaka nelagodno, ohlajajoče praznjenje; če bi bilo povsod tako hladno, je sanjaril, bi ljudje kupovali samo tisto, česar si zares želijo, s svojimi žalostnimi, začasnimi prsti ne bi razmazovali maščobe po predmetih, ki so preživeli še Napoleona, in ne bi bilo muh, črnih glasnikov, ki se zaletavajo v zraku, ne njihovih črnih fekalij, ki se na plisiranih zavesah svetlikajo kot rja - to je najhuje od vsega.

Če bi se to, kar je sledilo običajni jutranji invaziji obiskovalcev, zgodilo trinajstega prvega (čeprav je v zavesti o možnih izidih tudi potrdilo o vzročno-posledični neizbežnosti), bi se povsem pripisalo vraževerju; *toliko huje*, se je zadržal na ves glas, takoj ko se je prebudil, *toliko huje, ker je dvanajsti*, in razglasil svoje intimno izredno stanje: v trgovino je od nekod vdiral toplota. Dinarski človek je pronicljiv, dinarski človek je prispel na vrh stopnic in sosedom potrkal na vrata, še preden si se ti sploh spomnil, da je vzrok usodne otoplitve morda v skupnih plinskih ceveh, a ob dejstvu, da bi se v primerjavi s tem prostorom plinska komora lahko štela za raj za pljučne bolnike, ni bilo ničesar, kar bi njegovo vztrajanje pri tem, da *vrže oko na instalacije*, opravičilo; razen tega je bilo zračenje v januarju luksuz, in če bi ta človek, ta Herr Sauer, zakorakal v njihovo stanovanje, bi bilo to res neizbežno. *Mar niso naši predniki pri tej temperaturi puščali novorojenčke zunaj*, je zamomljal, medtem ko se je oddaljeval od ključavnice, ki se je oglasila z zaklepajočim škrt, in ob tem zamolčal dejstvo, da to morda vendarle niso bili njegovi predniki, in svojo priučeno švabsko faco namrščil v kontemplativni ü.

Naključje mu je v uho vrglo še en kamenček: vrel zrak je tekel po hodniku, se poslužil njegove lahkomišelnosti nepazljivosti, ki bi jo, če bi to bil kdo drug, razumeli prej kot raztresenost, a ker so se notranja vrata starinarnice še za življenje gospe Čude (z grožnjo, da niti za sekundo ne smejo biti odškrnjena) sama zapirala, se je verjetnost, da se je Herr Sauer tokrat morda izvlekel, zmanjševala z enako hitrostjo, s katero je raslo prepričanje, da je to lahko konec: *En-de*. Naslonjen na okno, s katerega je pogled padal na Wielandstrafse, je stokal glasno kot ljubimec, kot porodnica, kot muha ovno srce, in z želatinastimi rokami šel čez zidano peč, ki že desetletja ni služila svojemu namenu; *kaj naj, počakal bom, da mine*, je skomignil nežni dolgin, ki se mu je zdelo, da bo plateni hibiskus, vesel zaradi toplote, prvič zacvetel. Spomnil se je še nečesa in stopil nazaj k vratom, ki so pred njim škrtnila, kot da

bi že izstopil; čutil je, da pravkar pozablja nekaj, kar ni bilo vredno spominjanja, da se kljuka, obla kot frnikola, srebrna kljuka, ki jo drži v roki, trese kot njegova čeljust v münstrskem sprejemnem domu, ko je zadnjič slišal ta zvok. Okoli obraza, za opis katerega so Nemci skovali besedo *Backpfeifengesicht*,³ je patroljirala ona, z jantarnimi očmi, očmi, v katerih so se utapljale druge muhe, *črna bojevniška muha - Hermetia illucens*.

III

Ko se je odpravil, je bil nedolžen; ko je prispel, je bil kriv. Žvenketali so s posodami, iz katerih je, potem ko so ga zabrisali vanje, izginjal pogret obrok, pljuval koščke razmočene hrane po licih sogovornikov, katerih smisel za dostojnost in higieno so nalagale odgovor v enaki meri. Človek ali divjak, se je spraševal človek, ki urinira pred drugimi ljudmi, človek ali - žival, ki jo mikastijo do smrti, v njegovi navzočnosti; o tem se ne piše, o tem se ne govori: v rokavicah brez prstov, rokavicah, iz katerih kukajo umazani konci, ki držijo bronaste skodelice s tekočino, v tekočini pa čajni obroček, ki se drobi in pada na dno. *Kakšen pesjan si, so se smejali, medtem ko je S. mahal z rokami med kašljanjem, pridi, da te potrepljam, pridi,* so se pačili in se mu izmikali kot majhne, radovedne muhe, odločene, da se razbežijo, kadarkoli se znajdeš v njihovem zaupnem krogu. Prepričan je, pravi guspod Čude, koščica mu je nekako padla v sapnik; takoj ko je, zadušen, udaril s čelom ob tla, so mu preiskali denarnico in rekli: *plonk*.

Zdaj se je ta guspod Čude z izvodom *Spiegla*, zlepljenim s čajem in zvitim tako, da ni več govora o papirju, temveč orožju, podal na lov za muho. Zavlekla se je med dve okenski krili: s svojimi okornimi starčevskimi gibi mu jo je uspelo pregnati, kje pa je, kje pa je zdaj, koga sprašuješ, tebe sprašujem, David, ne vem. To je bil déjà vu, ki je za sabo pustil ogromno slabotnost, in Herr Sauer je bil prisiljen pustiti ob strani zaskrbljenost, ker se zvonec ob vhodu v antikvariat že dve uri ni oglasil; zdelo se mu je, da

³ Obraz, ki dobesedno prosi, naj ga udariš (nem.).

ga v tem, še posebej v tem trenutku opazujejo nedolžne oči, ki se jih je spominjal z malikovalskim strahospoštovanjem. Čakal je svojo muho enako potrpežljivo kot malo prej, z dlanjo, ki je drhtavo lebdela nad odprtim predalom pisalne mize, pripravljen, da jo bo močno zaprl, kot nekoč davno vrata avtomobila. Priletela je v past, tako nepričakovano kot zlahka, in pri tem spominjala na go. Anno Čude, ki se je na večdnevna kazenska samovanja odpravljala z zanosom in srečna, skorajda hvaležna, ker ji je dovoljeno, da se odpočije in razmisli, kaj je zagrešila. *Odlično, tega predala ne bom več odpiral,* si je rekel in vse te šarade bi bilo konec, če je ne bi videl, kako je priletela na pas usnjene torbe, ki je domnevno pripadala Simonu Wiesenthalu, in se pri tem spomnil, da ima pisalna miza, ukradena iz terezijanske vojaške akademije v Wiener Neustadtu, na sprednji strani luknjo.

Ni bilo več prostora za toleranco: s tal je pograbil kup poltrdega kartona, mimogrede podrl kopije živalskih kipcev iz Tangare in strmoglavil na polico, s katere je muha že izginila. Govorila sem mu, *jaz sem Smrt, jaz te gledam,* a me ni poslušal, *kje bom, ko me ne bo nikjer,* je neprekinjeno ponavljal, *ti bom povedala pozneje,* sem rekla, rekla, a zaman. *Kaj hočeš od mene, zlodej,* je iskal muho s pogledom, a jo je v prostoru lahko le slutil - ni več brenčala tako samozavestno (ali pa jo je, končno zbran, slišal veliko jasneje); bil je prepričan, da se je zataknila in potrebuje pomoč. Našel jo je pod rahlo privzdignjenim listom beležnice, ki mu jo je dal S.: povsem jo je speštal, pobral skupaj z njim, zmečkal list, ga iztrgal in - si ga zbasal v usta.

In bila je tišina, praktična kot zobna nitka, s katero zavežeš svinjsko stegno.

Najprej, preden se je nažrl laksativov, ni bilo razloga za potrost: pisma, ki jih je pisal Ivanovi materi, so pravočasno prihajala na cilj, ne posebej bogata z dragocenimi informacijami o njegovem prebivališču in enako estetsko nesprejemljiva kot mladeničeve listine, založene v dokumentaciji Herr Sauerja. *Ime mu je bilo*

David, je rekla mati, ko so jo vprašali, kdo je bil z njim - drugega imena se ni mogla spomniti -, *ime mu je bilo David*, je ponovila in zahvaljujoč tej povedi so odpeljali drugega, in ne njega, drugega, ki ni niti pisnil: če to ni zvestoba, potem ne vem, kaj je. Za vedno razrešen te neprijetne dolžnosti, bo nepazljivo drvel kot spermatozoid, ki nikoli ni nehal plavati k jajčecu, neobveščen o zli usodi, zaradi katere bo postal žrtev lastne utvare, kot zob odkrušen z relativnostjo lastne krivde: *morda prav ta trenutek po pazduhi prečastitega muha razmazuje svoj drek*. Kakšno čudovito naključje.

V stranišču na štrbunk je ležal še en produkt njegove defekacije, čudežni iztrebek, ki ga je Herr Sauer, klečeč na ploščicah, razgrinjal z dolgo pinceto. Smrt je pravica, sem opazila, *kakšna smrt*, je rekel skoraj na robu joka, prepričan, da ga bo muha pojedla od znotraj, š-š-š, glej, mu rečem in ves prestrašen se obrne. *Se mi posmehuješ, Ivan*, je šepetal, medtem ko je črna bojovniška muha preletavala z enega konca starinarnice na drugega, *posmehuješ se mi*, je trdil in zavijal z očmi iz terakote, v katero je kakor sekiro zaril svoje ime, posmehuješ, je sklenil, medtem ko jo je opazoval, kako leti vse počasneje in se naposled ustavi na steklu Schneiderjeve ure s kukavico. Čakala sem ga, nagovorila sem ga, naj se ji približa iz zasede in s pestjo udari po nežnih kazalcih, na katerih je stala.

Bil je *mlačen* in odprt, kot grobna jama, z lesenim jezičkom ure, ki mu je šel skozi oko.

Prevod: Sašo Puljarević

MONIKA HERCEG

Monika Herceg je ta trenutek eden najodmevnejših in najbolj prepoznavnih glasov hrvaške sodobne literature.

V svoji pisavi, prevedeni v več kot dvajset jezikov in polni lirične lepote, raziskuje osebni in kolektivni spomin, travme, zapleteni ples med zgodovino in identiteto pa tudi družbeno kritična vprašanja emancipacije, femicida, nasilja nad ženskami ter življenja marginaliziranih skupnosti.

*Prodorno mlado avtorico krasijo številne nagrade, med njimi makedonska mednarodna pesniška nagrada mostovi Struge za najboljši prvenec za zbirko **Početne koordinate** (Začetne koordinate; 2018), poljska nagrada evropski pesnik svobode za **Lovostaj**. (Zaprta lovna sezona.; 2019), za igro **Gdje se kupuju nježnosti** (Kje kupovati nežnosti) pa je prejela nagrado, ki jo podeljuje Hrvatsko narodno gledališče v Zagrebu za najboljšo dramo.*

*Pisava Monike Herceg, ciklična narava letnih časov v uročljivosti magičnega realizma, se spaja s surovo resničnostjo aktualnega trenutka. Njene igre predvajajo na hrvaškem nacionalnem radiu kot radijske drame, po igri **Zakopana čuda** (Zakopana čudesa) je bil posnet eksperimentalni film. Aktivistično delo ji je prineslo nagrado Fierce Women.*

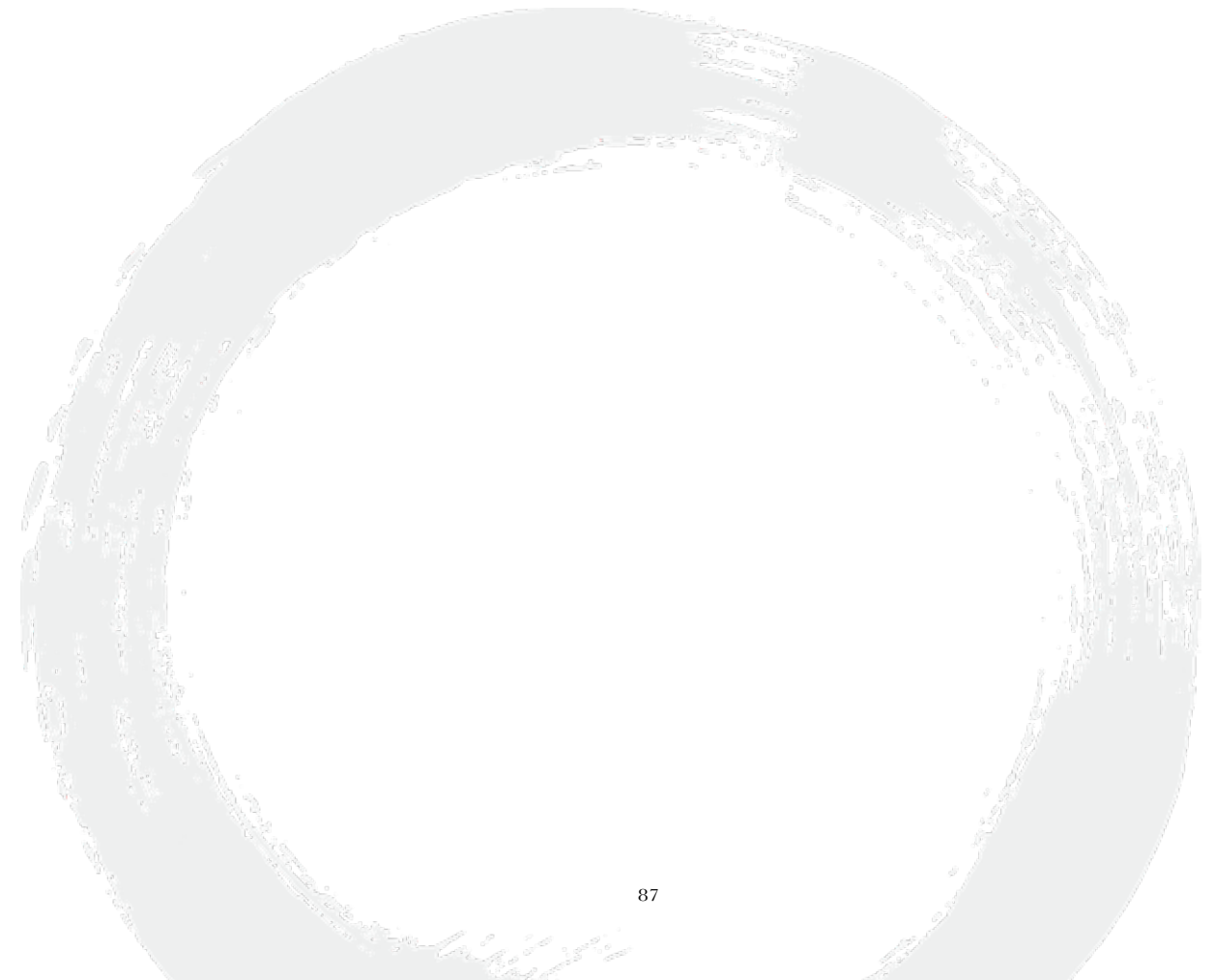

IZ LOVOSTAJA

Prolog za ginofobe

Kača pade v vrt in prinese spoznanje,
da je vesolje vakumirani balon.
Jabolko je kvantizirano in nihče ne razume,
dokler Newtonu ne pade ...
Newtonu – kaj?
vpraša Eva s polnimi usti in narogovili lasten jezik.
Misliš, kako gravitacija razteza svetlobo?
Poglej, celo okoli mojega popka se vrtil planetarni sistem,
kot da je znotraj celo jabolko.
In ne, bog, ne moreš me videti gole.
Ti, Adam, pa kar stopi čez reko.
Adam, rodila ti bom
algoritem 10/10 po Apgarju,
temno snov, strukturo DNK,
misijo na Luno, kinetično energijo.
Kot deklica sem rezbarila eone,
a božje ustnice so nanesele oceane,
v katerih je zavrelo tuje življenje
Zdaj spim v življenjepisu televizorja
srca, sinhronizirana z uro,
ki ne verjame v čas,
ve pa, da se dinosaver razvije v ptico.
Dvigni pokrov školjke, Adam!
Ustavila sem svetlobo,
umazana površina vedno popusti
pod vztrajnimi rokami.
Ljubim te, Adam.
Kača še bolj iskreno zasika:

Tudi jaz te ljubim, Adam, a moraš razumeti,
da nisem več ženska, odkar sva pojedla sadež,
kajti zdaj zagotovo vem odgovor na vprašanje,
kje je prekinjena božja hrbtenica
in koliko sončnih mas tehta
taka črna luknja

Kratek odmor za izhod na dvorišče

Po travniku se kotali
plešasta glava Cvetajeve
in tak asimetrični alef
tako
razreže stavke
in zbežijo
ključne besede
za brezžično pomlad
Pesnica:
nezavedni
organ pesmi

Evropa nikoli ne govori o pretrpljenem nasilju

Po izkušnji bodeče žice pesem
zlahka vstane
izpod nekogaršnje nespečnosti
Ti pa drugim ne govori
o strahu pred nepismenimi moškimi
Ko ti prihajajo naproti z mesarskimi rokami,
se ne vdajaj kot deklica
sanjarjenju o srečnih koncih
Boga boš spoznala
preoblečenega v bika
tako kot si spoznala ime v katerega si emigrirala
oprijemajoč se humorja
pod vzdržljivo površino
suhega trebuha
In ne boš jokala,
kajti to je poslovni svet
tvoja toplina
za kolesa
s katerimi so te prepeljali
v puščavo
tujega jezika
Evropa, napeta do sesutja bližine
Evropa, v rani bi bilo treba končati pesem
v plavajočem dečku,
ki ga nad morjem drži
vojna, lažja od slane vode,
vojna na drugi strani sveta
kjer ne bi delali otrok,
kajti ves čas nas opazuje
bog ostrostrelec,
bog ročna granata

Tri pesnice iz izruvane magnolije

V tem letnem času izpod postelje zraste jutranji časopis
in pesnice poberejo črke.

Prva pesnica razumno presaja jezik,
da bi privabila veverice – čudežni repi
so polni državnih zadev,
o katerih se ne govori, na primer: pokojnine so ukradene,
sistem je nevzdržen.

Druga pesnica odpira konzerve z nohti,
znotraj se grah nemirno premika,
naš jezik je prastar za tekoča vprašanja
Finance so prerasle zelenje
mesta, ovitega v popke plastike

Tretja pesnica je lahko krotka kot hišna mačka,
a se zaveda, da slabo ravnanje z odpadki
onemogoča reciklažo,
tudi kadar gre za stavek v središču debla

Pesnice zbirajo razočaranja,
vstopajo v vse ljudi enako predano,
brez diskriminacije
ne slutijo da si moram nanašati ličila
ko grem v službo da bi bila všeč
strojem ki tiskajo čas

Zjutraj so iz zemlje izruvali
magnolijo v cvetu
da bi zasadili bagre

Dolgo je vijolična bedela nad cesto,
zdaj je čas, da med nama ostanejo
zgolj težje besede,
kot je beton,
na katerega
pesmi
ne morejo pristati

Kratek odmora za vstajenje

Prašna duša Sylvie Plath
nepravilno parkira
v božjem sosodstvu
z odločitvijo:
ves dan mu bom kljub vsemu
lovila
poljubne ljubljene ptice
in njihova srca mlela v kavo
za nesmiselne pogovore
o njegovem
neozdravljivem
strahu
pred Evo

Prevod: Matej Krajnc

ANA SVETEL

Ana Svetel se je rodila leta 1990 v Mariboru, kjer je leta 2009 zaključila šolanje na II. gimnaziji in Konservatoriju za glasbo. Istega leta se je preselila v Ljubljano, kjer je začela študirati etnologijo in kulturno antropologijo na Filozofski fakulteti. Diplomirala je leta 2012, magistrirala leta 2016, doktorirala pa leta 2023. Zaposlena je na Oddelku za etnologijo in kulturno antropologijo kot predavateljica in raziskovalka.

Njeno globoko zanimanje za ljudi in kulturne pojave, ki vznikajo na presečišču jezika in prostora, že od začetka močno zaznamuje njeno pisanje. Zato tesno prepleta antropološko znanje z literarno ustvarjalnostjo. Redno objavlja prozo, poezijo, eseje in kolumne v literarnih revijah in drugih medijih. Udeležila se je številnih domačih in mednarodnih festivalov (Ljubljana, Ptuj, Helsingør, Larisa, Caernarfon, Zagreb, Matosinhos itd.) ter sodelovala na rezidenčnih programih (Ulysses Shelter, Reading Balkans, hrvaški PEN). Njena dela so vključena v učne načrte študijev slovenščine na univerzah v Gradcu in Celovcu ter so bila prirejena v pesmi, radijske in gledališke igre. Bila je med avtorji, predstavljenimi v okviru projekta Slovenija – častna gostja na Frankfurtškem knjižnem sejmu.

*Njena prva knjiga, pesniška zbirka **Lepo in prav**, je bila nominirana za nagrado za najboljši prvenec, druga zbirka, **Marmor**, pa je bila izbrana za mednarodni festival Lirikonfest (Velenje) in nominirana za Veronikino nagrado. Knjiga kratke proze **Dobra družba** je bila nominirana za nagrado Novo mesto in je naletela na topel odziv pri kritikih in bralcih. Njena najnovejša knjiga, **Steklene stene**, je prejela nagrado Kriškiško sito, ki jo podeljuje Društvo slovenskih literarnih kritikov.*

HATERS GONNA HATE

14.15

Dan se je začel slabo. Ker sem imel ob dveh absolutno zadnji rok za oddajo tega trapastega, nekoristnega članka (o družbenih vidikih kamnoseštva, bogpomagaj), sem ob deset čez dve še enkrat preletel to sranje, vtaknil not še Bourdieuja (lol) in poslal točno ob petnajst čez. To je, če mene vprašate, čisto spodobno. Saj urednica ne gre ob dveh domov, kajne? Četudi je iz Maribora. Mariborske založbe, džizs, naj jih preselijo v Ljubljano ali pa ukinejo. Sem absoluten oboževalec centralizacije. Država = prestolnica, ostalo je dobro le za babe v menopavzi, ki bi rade zjutraj bose hodile po rosi. Ko sem nato v torbo končno zmetal nekaj gat (ne vem, ali v Brežicah sploh še imam kakšne gate, ki niso potiskane z vesoljci), sem bil že tako pozen, da sem moral poklicati taksi. Ker je moj doktorat očitno vreden toliko, da zdaj služim ušvih 50 bruto na članek, se moram zatekati k najcenejšemu ljubljanskemu taksiju. Taksi Kinderjajčka, kot ga ljubkovalno kličem, ker nikol ne veš, kaj bo not. Oziroma kdo bo not. Sedem torej v Taksi Kinderjajčko, tip se celo pot od Trnovega do železniške postaje dogovarja za vaterpolo, mesto je zabasano v božjo mater, odkar so zaprli Slovenko, je Tivolska užas. Minuto pred pol tretjo torej vzorno stojim na postaji. Če bi živel v normalni državi, bi: 1. šel z vlakom in 100 km oddaljen kraj dosegel v manj kot štirih urah in pol; ali pa 2. kot visoko izobražen deloholik zaslužil dovolj za investicijo v lastno vozilo. Ker je odnos med mano in mojo državo povsem disfunkcionalen, se moram zatekati k prevozom. K sreči grem iz Ljubljane maksimalno enkrat mesečno, zato se mi vsaj ni treba prepogosto takole poniževati. Prevozi so za študente, okej, nekaj časa je celo šarmantno biti brez keša, po tridesetem pa je vsak »Dober dan, imate še prosto mesto za prevoz?« dodatna stopnička nižje. Še en poraz. Še ena plast mizerije.

14.40

Modri passat končno pripelje, skoraj deset minut zamuja. Sedem na zadnji sedež. Voznik je eden tistih testosteronskih tipsonov, v kratkih rokavih (novembra!) kaže svoje bicepse, muziko ima malo preveč na glas, jako, res, jako kul. Taki tipsoni ponavadi delajo v atijevi firmi (recimo orodja) in so gadni. Tukaj ni več kaj dodati.

»Sori, da sm pozen, čist je zabasan, iz Trnovga sm se tko četrtr ure vozil.«

Super, testosteronska tortica, da zdaj poveš, da si prišel iz Trnovega in mi iz rok izpulil še tiste ušive štiri evre za taksi, plosk.

»Ja, ni panike.«

»Enga še pred kliničnim pobereva, ker ima gips in baje ni šans, da bi pršu do sem.«

Ja, taki tipsoni radi kažejo svoje dobro srce, ne prenašam ekshibicionističnega altruizma.

15.00

Ura je točno tri, ko sva pri UKC-ju. Tip ima v gipsu celo nogo. Če bi živel v normalni državi, bi človeka, ki je začasno na pol hlod, domov peljali z rešilnim vozilom. Ker živimo v povsem nedelujoči tvorbi, naslednjih deset minut s testosteronsko tortico skušava polhlodu pomagati v avto. Spredaj očitno ne bo mogel sedeti, ker se prednjega sedeža ne da premakniti dovolj nazaj. Ko ga končno potisneva na zadnji sedež, ima svoj hlod položen čez celo dolžino avta. Še dobro, da je sicer kar gibljiv.

»No, zdaj pa končno proti obvoznici. Samo še eno v Šiški poberemo.«

Odlično, torej spet po isti poti nazaj, zgubit še petnajst, dvajset minut življenja.

»Ej, čau, Peter tuki, midva sva zmenjena za prevoz, ne? Glej, totalno je zabasan v mestu, smo na poti, te pokličem tko, ko bomo skor pr teb, a prav?«

Testosteronska tortica Peter spremeni glas, ko govori z ženskami. Zakaj nisem presenečen? Taki tipsoni so pogosto gentlemani na tisti najbolj butasti način, ki so se ga priučili z gledanjem serij na Pop TV. Sem feminist, čeprav ne prenesem ljubljanske feministične scene. Ljubljanska feministična scena je leglo neartikuliranih najstnic, ki mislijo, da če hočejo biti feministke, morajo biti tudi lezbijke. Če bi živeli v normalni državi, bi imeli tudi normalno feministično sceno. Tako pa je to pač – ena sama žalost.

»Kaj si pa počel, da si tako –?«

»Plesalec sem. Saj je mogoče še kar smešno. Na snemanju sem padel z odra.«

»Na kakšnem snemanju?«

»S PJ-ji smo snemali videospot. Pa trenutek nepozornosti, in pof – sem se zložil dva metra pod odrom.«

»Kaj je to PJ?« vprašam. Mogoče bom izvedel vsaj kakšne smešne detajle.

»Perpetuum Jazzile, itak. Z njimi že dolgo sodelujemo.«

Prvič: Na živce mi gre, kadar neznan folk uporablja kar neko množino, za katero se zmeraj skriva slabo prikrit napuh. Mi – seveda vsi vemo, kdo smo mi. In drugič: če bi živeli v normalno funkcionalni državi, bi bil Perpetuum Jazzile ustavno prepovedan. In vsi beatboxerji bi bili prekvalificirani v ljudi, sposobne tvorjenja normalnih človeških zvokov.

15.30

Ura je pol štiri, ko končno zavijemo na Celovško. Šiško sovražim. Folk iz Šiške ima točno dovolj mentalnega dometa, da se lahko v neskončnost prepira, ali je boljša Spodnja ali Zgornja

Šiška. Tukaj živijo sami prikriti nacisti. Samo pet minut hodim po Šiški, in postane me strah sveta.

»Šit, kaj je to?«

Pri Stari cerkvi se nikamor ne premaknemo.

»Zaradi prometne nesreče je promet oviran na Celovski cesti pri Drenikovi ulici.«

»Ja še to, šit, no,« testosteronska tortica z grdim manevrom izsili prednost in sunkovito zavije proti Vodnikovi.

»Glej, včasih pač morš mislt nase, ne? Drgač boš ostal brez vsega. Tko je.«

»Samo pazi, da mi še druge noge ne zlomiš, haha, pa brez zamere,« se oglasi polhlod.

»Halo? Ej, čau, gužva je, sori, lej, zdj je še neka pizdarija na Celovski, pridemo okol, tko čez sedm minut bomo pr teb.«

Obstajajo ljudje, ki mislijo, da je treba splošno uveljavljeno časovno preciznost na vsak način še malo ošiliti. To so ljudje, ki rečejo: Pridem čez štiri minute. Ali pa: Odmor traja osem minut. Ali pa: Dobimo se ob 13.13. Psihopati. Testosteronska tortica je očitno eden izmed njih. Zakaj nisem presenečen?

15. 50

Na avtobusni pri Celovških dvorih čaka neka miš. Itak da stoji na napačni strani ceste, zato se v prah spremeni še pet minut mojega življenja. Ko končno prisopiha, se s testosteronsko tortico najprej pošteno namučita, da stlačita njen kufer v totalno nabasan prtljažnik. Na koncu testosteronska tortica na tla postavi škatlo s sokovnikom in reče: »Glej, tale smuti mejker bo pač nekdo v rokah držal, saj bo šlo, a ne?« a itak ne pričakuje odgovora.

Nato miš pride do mene, odpre vrata, zardi in zdrdra: »Ej, ful mi je žal, sam a bi lahko prosim jaz spredaj sedela, ker mi je slabo, če zadaj sedim, in vedno bruham, sori.«

Nič ne rečem. Počutim se kot recimo Jud v koncentracijskem taborišču, ki je v nekem trenutku pač zgolj mehaniziral svoje telo, se mentalno izklopil, da je zmogel prenesti vse to ponižanje in razčlovečenje. Ja, točno tako se počutim. Zato praznega pogleda vstanem in odprem zadnja vrata. Tam se po vsej dolžini še vedno bohota hlod.

»Imam idejo,« reče skoraj dobrovoljno, »ti mi malo dvigni nogo in se kar usedi, pol pa si daj mojo nogo kar v naročje. Tako kot bi bila recimo torbica.«

Mehanično torej storim, kar mi naroča polhlod, pod noge dobim še smuti mejker. Prešernovo nagrado za diplomu, doktorat z dekanovo pohvalo in objave v visoko indeksiranih znanstvenih revijah imam zato, da lahko v naročju pestujem nogo plesalca pri Perpetuum Jazzile in pod koleni stiskam smuti mejker testoteronske tortice.

16.10

Ura je deset čez štiri, ko zapeljemo na obvoznico. Dve uri svojega življenja sem torej vrgel skozi okno, premaknil pa sem se točno od Trnovega do konca Šiške. Dno človeštva je tukaj. V tem prekletem modrem passatu.

Vsi smo zamišljeni, ko testoteronski tortici zazvoni telefon:

»Ej, čau, kva je? Kaj? O šiiiiit. Ošit ošit ošit. Ja nč, itak, da pridm nazaj, kva pa nj?«

Prekine in se obrne proti nam.

»Sori, fak. Totalno sranje, ampak na hitrco morm skočt še domov. Pozabu sm dariu za mtko. Ne morm na njen brzdej brez darila. Fak.«

Gleda ne uro in preklinja. Miš reče:

»Saj ni panike.«

Polhlod takoj na mobitelčku apdejta svoje PJ frende, da bo pozen.

Nazaj v mesto gre hitro, zelene se vdano prižigajo, testoteronska tortica prehiteva, en dva tri, Tivolska je skoraj prazna, en dva tri, pa smo na Ziherlovi.

Pogledam gor. Vidim svoj balkon in prisežem lahko, da vidim tudi, kako se je nanj pravkar posral golob.

»Ej, dve minuti, pa sm, pol pa pičimo,« reče testoteronska tortica, avto pusti kar prižgan (taki pol dobivajo občinske nagrade za okolju prijazne firme) in v tistem športno lahnem teku izgine čez cesto.

Še zmeraj gledam svoj balkon. Morda pa je pot do svobode in dostojanstva res vedno oddaljena le eno pravo odločitev. Morda je med nergavo čemernostjo, ki jo sovražim, in človeka vrednim zanosom v resnici le eno pogumno in do konca izpeljano dejanje. V nekaterih ključnih trenutkih preprosto vem, da življenje od mene terja predvsem pokončno držo.

Zato vstanem, hlod previdno položim nazaj na prosti sedež, iz prtljažnika vzamem svojo torbo, pomaham zmedenima sopotnikoma in s počasnimi, prožnimi koraki prečkam cesto. Na drugi strani se vame skoraj zaleti testoteronska tortica.

»Ej, gremo zdj.«

»Jaz sem tu doma.«

»Kva?«

»Nič, premislil sem si. Kar v Ljubljani bom ostal.«

Tipson me butasto gleda.

»A sem ti dolžan pet evrov za krog po mestu?«

»Ma ne, itak, da ne. Sori, ej.«

»Sploh ni problema. Pa srečno pot!«

Obrnem se, na hrbtu čutim tri pare začudenih oči. Stopam mehko, kot bi korakal skozi zaključno sceno dobrega filma.

Pri dvigalu srečam sosedo iz zgornjega nadstropja. Po novem se ji reče nosečka. Blazno mi grejo na živce. Če bi živeli v normalno funkcionalni državi, bi bile nosečke prepovedane.

Doslej izšlo v zbirki vileniških nagrajencev SEP:

Andrij Ljubka: Karbid (2019),
prevod: Primož Lubej in Janja Vollmaier Lubej

Maria Paula Erizanu: In še en čudež (2020)
prevod: Ana Pepelnik

Ivan Šopov: Skopje – Izgubljeni čevlji mesta (2021)
prevod: Aleš Mustar

Stefan Bošković: Minister (2022)
prevod: Sašo Puljarević

Tijana Rakočević: Intimus (2024)
prevod: Sašo Puljarević